ISSN 1814–4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№6 ЧЕРВЕНЬ 2009

Ожина – культура майбутнього

Тладіанта – червоний огірок

Диво природи – женьшень

Що є краще у світі за український травневий сад! Коли стоять у білому та рожевому цвіту яблуні, груші та вишні, а повітря між деревами аж бринить від бджолиного перегуду, а небо вгорі таке високе й чисте, що хочеться злетіти разом із бджолами, забувши про всі прикрощі людського життя, від яких почуваєшся невольником на галері, злетіти у інший світ, де живе вічна молодість, де панує тільки добро і доцільність роботи. Але реальний світ обступає тебе зусібіч сотнями проблем і найбільшою із них прояснюється пекуче: чому, маючи таку неповторно багату землю, такі сади, українці віками не знають повноти щасливого життя?

Сад його життя

ДУМАЄТЬСЯ про це Миколі Івановичу Халимоненку все частіше – бо поважний вік змушує оцінювати власне життя. Особливо, коли виривається з київської колотнечі в рідну Товкачівку і поринає у садове царство. Щоправда, від батьківського обійстя вже тільки спомин зостався, але ж тяжіння рідної землі живе в душі до останнього подиху, якщо ти вродився не манкуртом, якщо дорогий тобі власний родовід. Свого часу він навіть спробував дослідити його витоки. Одного разу поїхав у Прилуки до відомого краєзнавця Гайдая із цим клопотом. Той покопався в місцевому архіві й повідомив дуже цікаві факти із минулого батькового роду. Так от, прізвище Халимоненко перебуло три зміни. Перша згадка була про Халимона, стану невідомого. У перші ж часи російського панування один із предків був записаний уже як Халимонов. А в часи Хмельницького нарешті утвердилося нинішнє прізвище. Були давні предки чи то селянами, чи то чумаками, скоріше другими, бо архіви зберегли цікаву історію.

Трудився в селі жорстокий економ німець. Одного разу косарі вбили його. Вирішили поховати німця на батьківщині. Спорядили воза з трьома візниками, а серед них і одного з Халимоненків. Повернулися товкачівці з далекої чужини. І запитав їх пан: яку ж плату вам за роботу? Один каже – гроші, інший іще щось, а Халимоненко: дайте мені волю. І вволили бажання прапредка, і став він жити в чині міщанина, що було нехарактерним для села.

Важким було життя і наступних поколінь. Безземелля змусило кількох Халимоненків перебратися аж на Далекий Схід.

А коли з'явився на світ третій син у родині Халимоненків, названий Миколою, Україна переживала чергову трагедію. То були тридцяті роки, час, коли на все велике село народилося в 33-му лише двійко діток – не до любові було селянам. Найстарший Павло був йому за няньку, трохи молодший Василь підпирав його плечем. Первістку дісталося пройти з боями аж до Праги, Василь також став згодом військовим, обидва віддали десятки років армії. А молодший, Григорій, добре відомий сходознавець, яких не так багато в Україні. Добре, що є з ким поділитися споминами, перебрати в пам'яті живих і покійних.

Особливо коли зберуться в рідному селі, де більшість часу проводить знаний літератор – серед квітів і дерев, де і дихається, і думається легше. І тоді сама собою спливає розмова про власну родинну долю...

ВІЙНА для братів Халимоненків була особливо жорстокою. Вони були її дітьми – поколінням, яке зазнало всіх окупаційних страхіть. Микола тоді був семилітнім хлопчиком, Григорій взагалі тільки народився. Що повне безправ'я, а що несподівана передчасна смерть матері Ганни Платонівни в сорок другому році. На руках батькових четверо хлопчаків і наполовину осиротіла хата. А прийшли визволителі і не спитали, як будуть жити четверо сільських дітей (щоправда, Павло пішов відразу в армію) – забрали Івана Сергійовича в трудову армію. Повернувся батько в сорок шостому зовсім слабий і невдовзі теж помер.

І тут варто пом'янути добрим словом людину, яка практично замінила братам рідну матір і порятувала ціле покоління Халимоненків. Йдеться про мамину сестру, тітку Настю. Вийшла заміж жінка, оселилася у свекрухи,а тут і похоронка на чоловіка. Що робити самотній вдові? І прийшла вона в їхню хату, аби згодом стати і господинею-годувальницею, і доброю рятувальницею для дітей. Але й хлопці виявилися особливими. Миколі доводилося добувати кожну зернину. Помолотять на току, молотарку перевезуть у інше місце, а в пилюзі ще стільки зерна залишається. Тут лише не проспи, хапай решето – і на промисел. Навієш одне, друге, третє – і вже хата з хлібом. Одного разу наносив не один пуд. Та вдерлися злодії, все горище вичистили. Було й таке у повоєнному селі...

ВЧИВСЯ Микола відмінно. Сім класів закінчив у рідному селі, а потім доучувався в Малодівицькій середній школі. Затим був Київський університет, який дав юнакові економічну освіту.

А далі доля вчинила з ним по-своєму. Перша наукова робота Халимоненка була присвячена питанню рентабельності й собівартості в сільському господарстві. На ті часи цим питанням практично ніхто не займався. Вирішив занести статтю в журнал "Колгоспник України". А після ознайомлення з матеріалом молодому фахівцеві запропонували місце в редакції. Таким чином і стався несподіваний поворот у житті М.Халимоненка, який на все життя прив'язав його до журналістики. Саме на цій ниві він досяг найбільших успіхів, поєднавши економічні знання із любов'ю до слова. І коли він очолив журнал "Тваринництво України", то ніби передбачав Микола Іванович подальші кардинальні зміни в суспільстві. Відчувши велику потребу селян у розвитку підсобного господарства, завів у своєму "тваринницькому" часописі розділ "Домашня ферма". Завдяки йому тираж буквально за рік виріс у чотири рази. Отже, уже перед так званою перебудовою Халимоненко виявив, як кажуть у таких випадках, добрячий нюх на потребу життя, що й прислужилося йому в подальшому. Москва наказала скоротити кілька журналів, у тім числі й "Тваринництво України". Коли створили журнал "Сільські обрії", підверстали до нього й "Дім, сад, город", а Микола Іванович став його головним редактором .

Колектив редакцій об'єднання "Дім, сад, город"

Нині журнал "Дім, сад, город" не почувається самотнім у інформаційному морі України. Любов до землі, знання потреб селян із часом змусили М.Халимоненка підняти цілі пласти народної духовності й економіки. Прообразом усього залишився досвід отого розділу "Домашня ферма", на якому шліфувався справжній талант організатора. Досить сказати, що "Дім, сад, город" мав тираж триста тисяч! Згодом була перереєстрація популярного видання, яка донині виявилася щасливою.

Нові умови змусили Миколу Івановича ширше подивитися на видання спеціальної періодики. Наприклад, журнал "Пасіка" з'явився після детального вивчення передісторії українського бджолярства. Скажімо, в 1927 році в Україні видавалося двадцять сім часописів цієї тематики. І вирішив відновити традицію, і нині це видання має досить пристойний тираж. А як можна було уявляти Україну без квітникарства, коли на кожному городі чи в саду господарів море цвіту? У Франції ж видається нині 52 часописи про квіти. А хіба ми гірші? І з'явився український часопис "Квіти України". А то стало страшно переглядати макулатуру про жахи, яка потоками заливає Україну. І подумалося: не туди йде влада з пресою разом, виховуючи в дітях жорстокість, садизм на іноземних зразках. Треба з дитини робити творця, а не руйнівника. І з'явився журнал "Яблунька". Побував допитливий видавець в Угорщині й побачив, як успішно розвивається сільський зелений туризм. У нас тоді навіть в Міністерстві сільського господарства нічого про це не знали. І довелося створювати журнал "Туризм сільський зелений". Він ішов досить важко, із збитками, але зараз усе більше з'являється бажаючих чиновників погріти на цій справі руки. Побував редактор у кримському Магарачі і привіз ідею – створити журнал "Виноград. Вино". А ще ж виходить і "Чумацький шлях" – як спомин про традиції роду. Отак саме життя змусило талановитого видавця й великого громадянина відповісти на його запити. І нині всі видання, а їх об'єднання "Дім, сад, город" випускає 14 і всі вони мають українське обличчя, мають рідну мову та чарівне оформлення, усім своїм щомісячним сукупним тиражем понад 120 тисяч примірників працюють на утвердження державності не лише в економічному плані, а й у глибшому, духовному. Адже якщо проаналізувати трагічний стан нинішньої періодики, то можна зробити висновок: незалежність України, про яку було і є стільки галасу, поки що може тільки приснитися, північний сусід може бути спокійним.

НАПРОШУЄТЬСЯ ще одне питання: чи може одна людина створити цілий світ? Так, може, коли поруч із нею знаходиться добрий захист і підтримка. Таким оберегом стала для Миколи Івановича родина. Ще під закінчення університету закохався поліщук у херсонську дівчину Любу. Одружилися, народили доньку Тамару, яка працює нині редактором журналу "Квіти України", продовжуючи батькову справу. Маються і два внуки – Станіслав закінчив університет, вивчив англійську, французьку,турецьку мови, а ще любить повторяти, що хоче бути схожим на діда, Ярослав поки що вчиться. Так що є глибокі тили, є велике майбутнє роду Халимоненків...

Чарівна природа –і трагічна доля людей села: ті вимерли, ті розлетілися по світу. Сумно стає, коли бачиш, як вимирає Україна. І чи не це відчуття та ще сирітське дитинство подвигає Миколу Івановича на благодійність. Не може він дивитися без сліз на дитячі страждання, безпритульність. Ось уже кілька років за кошти видавництва привозять два автобуси дітей-сиріт із Прилук до столичного театру ляльок. А скільки радості дає діткам із сиротинців України безкоштовна передплата на "Яблуньку", "Квіти України" чи "Чумацький шлях"! Недарма минулого року М.Халимоненка вітала дружина Президента України Катерина Ющенко як благодійника Києва. А вже недавно побувала представниця видавництва на Вінниччині в школі-інтернаті, де знаходяться діти-інваліди. Знову вручили їм літературу та інші подарунки. А то в Білій Церкві виявили сім'ю, у якій дванадцятеро діток. Вручили їм музичний центр, літературу. І нагадали діти самому ветеранові власне дитинство своєю дружною взаємодопомогою. А в Прилуках росте для діток-сиріт сад, посаджений колегами Миколи Івановича. Так твориться добро на землі. Без галасу, без оркестрів, без телевізійних рекламних наїздів. Як і годиться серед справжніх людей...

МИКОЛА Халимоненко свій день народження відзначає двічі. Сталося так, що народився він, за свідченням незабутньої тітки Насті, на зимового Миколу 1933 року. Але ж війна, пожежа забрала всі документи. Пішов старший брат до сільради та й записав себе й Миколу травнем місяцем, тільки роки різні. От і доводиться дитині війни Миколі Халимоненку десятиліттями "спокутувати" помилку.

Нам же здається, що Миколі Івановичу, людині з великої літери, справжньому синові Чернігівщини, можна робити це іще частіше. Тільки щоб це свято тривало для нього не одне десятиліття. Він посадив свій духовний сад і має право тішитися його плодами.

Леонід ГОРЛАЧ

*Статтю **"Сад його життя"** передруковано з дозволу газети товариства Чернігівського земляцтва у Києві **"Отчий поріг"**.*

вирощування. У світовій селекції існує понад 200 сортів солодкого перцю, які вирощують у теплицях, під плівковими укриттями й у відкритому ґрунті. Різноманітні сорти проникають на наш ринок, приваблюючи незвичайними розмірами, формою, забарвленням плодів – від білих до чорних. Часом спокусишся великими розмірами плодів, висадиш у себе на ділянці, де немає поливу, та й ґрунт бідний, і одержуєш повне розчарування, особливо коли ці сорти призначені для вирощування в теплиці. Тому я віддаю перевагу місцевим сортам, стійким як до примх погоди, так і до невисокого рівня агротехніки.

Сорти перцю розрізняються щодо строків достигання. У ранньостиглих вегетаційний період від сходів до біологічної стиглості – майже 120 днів, середньостиглих – 121–140, пізньостиглих – понад 140 днів. Город-

Вітчизняні сорти перцю менш вибагливі

Перець рекомендується вживати не лише як полівітамінний продукт, а й для відновлення сил, як засіб, що підвищує апетит, зміцнює нігті та волосся. Для підвищення тонусу організму треба якнайбільше їсти солодкого перцю, тому що його ароматичні речовини сприяють виділенню "гормону щастя" – ендорфіну, що добре впливає на нервову систему.

У кожного з нас свої смаки, неоднакові й умови вирощування рослин. Але насамперед необхідно визначитися, що вам потрібно: виростити ранній урожай або різний за строками достигання. Когось влаштовує пізніше надходження продукції. Багатьох задовольняють поширені сорти з плодами середнього розміру. Декому хочеться помилуватися екзотичними за формою і розмірами великоплідними сортами. У кожному випадку треба дотримуватися агротехніки вирощування і привести у відповідність бажання та можливості.

Успіх вирощування насамперед залежить від знання і дотримання біологічних вимог культури. Перець – виходець із тропіків, тому вирізняється підвищеною вибагливістю до тепла, вологості та родючості ґрунту. Краща температура повітря вдень – 25–28°С, а вночі – не нижче 16°С. При зниженні температури до 13°С рослина припиняє ріст. Негативно позначається і температура вище 30°С: припиняється ріст, пилок стає стерильний, внаслідок чого обсипаються бутони й квітки. Кількість зав'язі може зменшуватися також через нестачу вологи. Плоди, що утворилися за таких умов, будуть дрібними і деформованими. Коли я аналізувала уроки кожного овочевого сезону, неодноразово переконувалася в тому, що найвологолюбніші культури на городі – перець і селера. Водночас перець погано витримує перезволоження: починає гнити й марніти.

Коренева система перцю порівняно з надземною частиною росте менш активно і розташовується неглибоко – до 40 см, тому перець вибагливий до родючості ґрунтів. Він дає високі врожаї на легкосуглинкових, належно удобрених, некислих ґрунтах.

Коли ми добираємо сорти для вирощування, треба враховувати, що найбільше пристосовані до наших умов місцеві сорти, а екзотичні гості зарубіжної селекції потребують підвищеного агрофону й особливої технології

ники давно полюбили й успішно вирощують сорти перцю Інституту овочівництва і баштанництва: Піонер, Дружок, Полтавський, Снігур, Голубок, Світлячок. Усі вони мають компактний, напіврозлогий кущ висотою 50–70 см, плодів – до 20 і більше на одній рослині. Вони холодостійкі, здатні формувати врожай в умовах знижених температур, скоростиглі. Плоди слабко уражуються верхівковою гнилизною, мають середню масу (60–70 г). Плодоношення дружне й тривале – понад 80 днів. Плоди соковиті, смачні, доволі товстостінні (товщина стінок 4–5 мм), лежкі й транспортабельні.

Найскоростигліші з-поміж них – Піонер, Дружок і Надія. Перші два рекомендовані для відкритого і захищеного ґрунту. Плоди цих сортів у біологічній стиглості червоні. У сорту Піонер вони стирчать догори, у Дружка – пониклі, у Надії ж розташування плодів змішане. Пізніше в цій групі достигає сорт Полтавський – через 135–140 днів після сходів. У технічній стиглості більшість сортів зелені, різних відтінків, а Голубок і Надія – кремові.

Снігур – найбільш товстостінний і врожайний.

Новинка селекції Інституту овочівництва і баштанництва – сорт **Світлячок** – жовтогарячий у біологічній стиглості. Має товстостінні, невеликого ("порційного") розміру, конусоподібні та ширококонусоподібні плоди, зручні для фарширування.

Заслуговує на увагу новий середньостиглий сорт перцю **Купон** – селекції Сімферопольської овоче-баштанної дослідної станції. Кущ висотою до 50 см, плоди середнього розміру, дуже смачні, з сильним ароматом, товщина стінок 6–7 мм. Сорт стійкий до хвороб.

На моїй дачній ділянці успішно пройшов випробування відомий сорт **Каліфорнійське чудо** – пізньостиглий, достигає у вересні. Плоди великі, призмоподібної чи кубічної форми, масою 200–300 г, товщина м'якуша 8–9 мм, дуже смачні. Забарвлення плодів у технічній стиглості темно-зелене, у біологічній – темно-червоне.

Дуже сподобалися мені ранньостиглі сорти: болгарської селекції – **Ранок Болгарії**, угорської – **Шорокшари**, голландської – **Венті**. Зелені плоди сорту Ранок Болгарії з відкритого ґрунту можна споживати вже в середині червня, якщо висівати його на розсаду в лютому і висадити квітуючу розсаду із зав'яззю наприкінці травня.

Розсаду перцю у відкритий ґрунт висаджують у третій декаді травня, коли минає небезпека заморозків і

ґрунт прогріється до 15–16°С. Схема садіння залежить від сорту. Відповідно до наукових рекомендацій Інституту овочівництва і баштанництва, середньорослі середньоплідні сорти типу Дружок висаджують за схемою 70х15–20 см з міжряддями 70 см і відстанню між рослинами в рядку 15–20 см. Великоплідні сорти висаджують з міжряддями 70 см, а в рядку 30–40–50 см залежно від могутності куща. У лунку перед садінням кладуть одну–дві пригорщі перегною і чайну ложку нітроамофоски. Добре поливають.

Глибина садіння визначає подальший ріст рослин. На відміну від помідорів, стебло перцю не можна заглиблювати більш ніж на 2–3 см, інакше затримується ріст рослин. Найкраще висаджувати на ту глибину, яка була в розсадний період.

Через слабку відновлювальну здатність коренів розсада перцю приживлюється гірше, ніж помідорів, тому саджати її треба у хмарну погоду або надвечір, а вдень притінювати підручним матеріалом. Особливо важливо забезпечити вологість ґрунту в період приживлювання розсади.

З огляду на те, що коренева система перцю розташовується неглибоко, а перець вологолюбна культура, для збереження вологи бажано замульчувати поверхню ґрунту відразу після садіння товстим шаром, перегною для цього не вистачає. Я використовую конюшину, що є однією з ланок моєї сівозміни. Скошену масу щедро укладаю в міжряддя перцю. Перець росте від такого прийому як на дріжджах. При цьому не лише краще зберігається волога в ґрунті, але й відпадає необхідність у його розпушуванні, хоча перець дуже любить пухкий ґрунт і розпушування є обов'язковим агрозаходом у його вирощуванні. Мульча перешкоджає утворенню кірки, ґрунт не запливає після дощів. Дуже важливо, що рослини одержують свіжі гумінові кислоти і цілий ряд фізіологічно активних речовин в результаті розкладання рослинної маси.

Розпушування ґрунту на городі з перцем – справа делікатна. Роблять його обережно, щоб не обламати тендітні стебла, не пошкодити кореневу систему, яка розташовується неглибоко і погано відновлюється.

Перець – винятково вологолюбна культура, отож поливати його треба так часто, щоб земля завжди була вологою. В разі нестачі вологи плоди стають тонкостінними. Критичні періоди – приживлення розсади і період цвітіння, зав'язування плодів. Його поливають частіше, ніж інші овочеві культури, але невеликими порціями: по три–чотири відра на 1 $м^2$. У спекотну погоду здійснюють освіжаючі поливи, щоб не обпадали бутони і зав'язь. Вода для поливу має бути теплою, не можна поливати безпосередньо зі свердловини. Якщо мульчі немає, після кожного поливу ґрунт розпушують. Рекомендується підгортати рослини перцю в другій половині вегетації для прикриття поверхні коренів, якщо немає мульчі, і для більшої стійкості куща.

Ця овочева рослина дуже чутлива до внесення добрив, але висока концентрація солей негативно позначається на її розвитку. Румунські городники визначили, що вміст солей у ґрунті під час вирощування перцю має бути на 30% менший, ніж для помідорів.

Підживлюють перець 3–4 рази, чергуючи органічні та мінеральні добрива. На 10 л води вносять по 15–20 г аміачної селітри і калійних добрив, а також 40–60 г суперфосфату. Під кожну рослину виливають від 0,5 до 1 літра

Дім·сад·город **№6** **2009 р.**

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець –
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

розчину (залежно від віку). З органічних добрив доцільно використовувати настій пташиного посліду в розведенні 1:12–15 чи коров`як у розведенні 1:8. До коров'яку додають 2–3 столові ложки суперфосфату на відро води.

Оздоровлюють рослини витяжки із зелених рослин, у тому числі бур'янів та кропиви. Готують їх по-різному, використовуючи 1–3–4-денні настої з розрахунку 1 кг трави на 10 л води. Їх можна зброджувати і вносити, як коров`як. Для цього траву заливають водою у співвідношенні 1:1 і через тиждень використовують, розводячи у співвідношенні 1:8 –10. Можна в ці настої додавати й мінеральні добрива, що підсилить дію останніх.

Дозу добрив у підживленнях треба коригувати залежно від стану рослин. При внесенні їх варто пам'ятати про так званий синергізм дії. Якщо не вистачає будь-якого одного добрива, все одно треба вносити весь комплекс: азотні, фосфорні й калійні, бо вони підсилюють дію один одного. Природно, що добрива, які доповнюють нестачу, додають у менших дозах.

Городникам варто пам'ятати, що внесення добрив – справа тонка, і, як сказав Д.Т. Прянишников, засновник вітчизняної науки – агрохімії: "Надлишок добрив не може компенсувати нестачу знань про їхнє застосування". Якщо рослини перцю "перегодовують" азотними добривами, вони жирують, листкова поверхня розвивається на шкоду плодоутворенню, і рослина стає уразливою до попелиць. У цьому випадку проводять позакореневі підживлення по листках фосфорно-калійними добривами в дозі 10–15 г на відро води.

Перець з-поміж усіх овочевих культур найдужче реагує на монокультуру, внаслідок чого збільшується ураження хворобами. Культуру перцю треба повертати на попереднє місце не раніше, ніж через 5 років. Кращі попередники – багаторічні трави, гарбузові культури, морква, цибуля, погані – усі види пасльонових. Помічено, що навіть сусідство картоплі та помідорів пригнічує ріст перцю. Шкідливе й сусідство з огірками, які можуть бути носіями вірусу огіркової мозаїки. Про те, що не можна саджати поруч солодкі й гіркі сорти перцю, городники знають давно (просторова ізоляція має бути не менше 200 м). Спостерігається перезапилення і солодких сортів перцю між собою, тому деякі городники, бажаючи зберегти чистоту сорту, кожен сорт висаджують окремо в різних місцях городу.

Зазвичай, перець вирощують розсадним способом, хоча відомий селекціонер цієї культури Н.П. Куракса вважає, що для одержання плодів у технічній стиглості в умовах Харківської області не обов'язково вирощувати розсаду, досить посіяти насіння ранніх сортів безпосередньо у ґрунт. Можна спробувати використання ковпаків з-під пластикових пляшок і паперових молочних пакетів. Строк сівби – третя декада квітня. За температури ґрунту 13–15°С сходи з'являються на 20–25-й день, а за 20–25°С – на 7–10-й день.

Хоча "нітратний бум" минув, у літературі з вирощування перцю зустрічаються побоювання деяких авторів з приводу підвищеного вмісту нітратів у його плодах. На мій погляд, ці побоювання марні. Стиглі плодові овочі накопичують дуже мало нітратів порівняно з листковими. Крім того, підвищення вмісту аскорбінової кислоти в перці нейтралізує в організмі людини негативну дію нітратів.

У великоплідних високоврожайних сортів перцю підвищені вимоги не лише щодо родючості ґрунту, вони потребують опор для кущів. Середньоплідні низькорослі сорти висотою до 50–60 см не потрібно підв'язувати і формувати. Рослини великоплідних сортів часто нахиляються під масою плодів, тому в разі потреби їх підв'язують до тички під розвилкою головного стебла і далі, в міру росту рослин, через 20–30 см. Прищипувати точку росту з метою посилення розгалуження немає необхідності, оскільки у більшості сортів воно цілком достатнє. Разом з тим, за місяць до закінчення вегетації можна прищипнути основні точки росту, обмежуючи появу нових зав'язей, аби прискорити достигання плодів. Видалення неплідних і бічних пагонів нижче розгалуження головного стебла в умовах прохолодного дощового літа також прискорить достигання плодів.

Перець сорту Бел Гой, кущі якого мають висоту до 1,5 м, підв'язують до шпалери. Високу продуктивність забезпечує інтенсивне ведення культури: часті поливи й підживлення. Примхи цього сорту виявляються в тому, що на плодах можуть з'являтися сонячні опіки. Щоб уникнути цього, аматори поміщують плоди в паперові ковпаки. Від цього вони стають ще м`ясистішими. Для прискорення достигання листки цього сорту підстригають, залишаючи їх на кущі не менше 15–20.

Коли збирати врожай – це питання вирішують у кожному конкретному випадку. Можна обірвати перші плоди, коли вони не досягли товарних розмірів. Це прискорить формування асиміляційної поверхні і підвищить урожай. Зазвичай, ми починаємо вживати плоди в фазі технічної стиглості, не чекаючи біологічної. Чим частіше зриваємо плоди, тим швидше наростають нові, відтак підвищується врожай. Але найкорисніші, з найбільшим вмістом фізіологічно активних речовин – це плоди у фазі біологічної стиглості.

Порушення режимів і агротехніки вирощування призводить до формування нестандартних плодів. Зокрема, нарости в їхній середині є наслідком цвітіння за низьких температур. Короткі та деформовані плоди – наслідок низьких температур, перезволоження ґрунту. Тріщини на плодах і верхівкова гнилизна – через нерегулярні поливи.

Хвороби і шкідники перцю

За дотримання високого рівня агротехніки вирощування перці, як правило, не хворіють. Це переважно се-

реднього плідні сорти вітчизняної селекції. Зарубіжні сорти та гібриди більше, ніж вітчизняні, потерпають від хвороб. Особливо стійкі до захворювання такі сорти, як Піонер, Дружок, Світлячок та інші селекції Інституту овочівництва і баштанництва. За несприятливих умов, особливо в разі зниження температури, на плодах з'являються фіолетово-коричневі плями, що зникають після оптимізації умов вирощування.

Верхівкова гнилизна – неінфекційне захворювання, пов'язане з порушенням режиму вологості і нестачею кальцію у ґрунті, зникає так само, як і в помідорів, після нормалізації поливів і підживлень кальційвмісними добривами – суперфосфатом та кальцієвою селітрою, а також при підлужуванні ґрунту. Добре використовувати для цієї мети попіл.

Найнебезпечніше захворювання перцю – *вертицильозне в'янення* – вілт. Це грибне захворювання, що підсилюється за настання спекотної погоди. Виявляється у в'яненні листків, насамперед нижніх, уся рослина никне, а надалі з розвитком хвороби і рослина, й плоди припиняють ріст. Головні заходи боротьби – дотримання сівозміни, оскільки гриб знаходиться у ґрунті і зберігається там протягом багатьох років.

Столбур – вірусне захворювання. Для ураження ним рослин характерне жовте хлоротичне забарвлення, в'янення листків, карликовість, плоди виродливої форми. Хворобу переносять сисні комахи. Профілактичні заходи боротьби – вирощування стійких сортів, систематичне знищення бур'янів і розпушування ґрунту.

З-поміж шкідників найнебезпечніша *попелиця*. Найбільше вона поширюється на тепличних перцях в разі високого рівня азотного живлення. Заходи боротьби – оптимізація мінерального живлення, позакореневі підживлення фосфорно-калійними добривами (10–15 г на 10 л води).

Багатьом городникам відомі ефективні у боротьбі з попелицею обприскування рослинними екстрактами і настоями полину, лушпайок цибулі, пижма, тютюнового пилу. Наведемо один з рецептів. Склянку пропущених через м'ясорубку м'якуша цибулі і листків кульбаби розводять у 10 л води, проціджують, додають столову ложку рідкого мила.

Часто на великоплідних зарубіжних сортах і гібридах спостерігається швидке розм'якшення й загнивання плодів. Джерелом інфекції є насіння і рослинні рештки. Профілактичні заходи – знезаражування насіння, дотримання агротехнічних правил вирощування.

Зберігати плоди у свіжому вигляді можна протягом одного–двох місяців після збирання. Для цього їх зривають на початку настання біологічної стиглості і кладуть на достигання в прохолодному приміщенні.

Якщо є теплиця, кущі перцю з недостиглими плодами перед настанням приморозків пересаджують у неї. Можна для цієї мети використовувати засклений балкон, помістивши перець у контейнер. Термін дорощування перцю залежить від ваших можливостей регулювати температурний режим, іноді аж до весни.

Л.М. Шульгіна,
професор,
доктор сільськогосподарських наук,
м. Харків

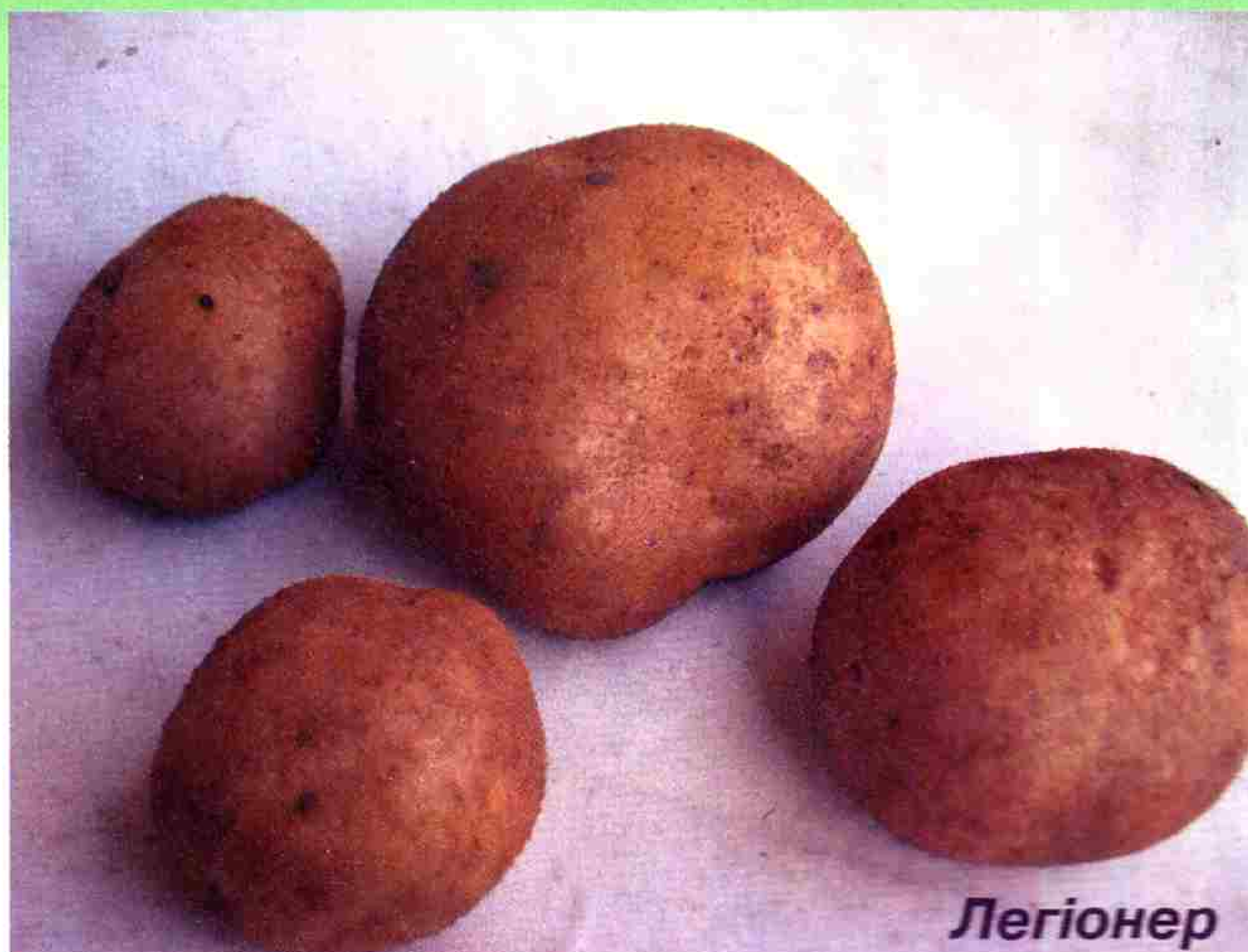
Оберіг, Довіра, Легіонер – варті уваги картоплярів

Цікавою видалася мені стаття в журналі "Огородник" №2, 2009 р. "Овація польським сортам". Читав її прискіпливо, але з оцінками й характеристиками, які дають описаній картоплі автори публікації З.Б. Кієнко та К.Ю. Давидовський, згоден: вони добре обізнані з тим, про що ведуть мову. Та й сам мав нагоду випробувати ці сорти: і Овацію, і Румпель, і Тайфун. Але при цьому думалося: а як же наші, нові, українські? Невже серед них немає таких, що заслуговують якщо не овацій, то, образно кажучи, аплодисментів? Та знаю – це питання риторичне. Адже на ринку вітчизняних сортів картоплі нерідко буває, як у відомій приказці: "Вміла готувати, та не вміла подавати"...

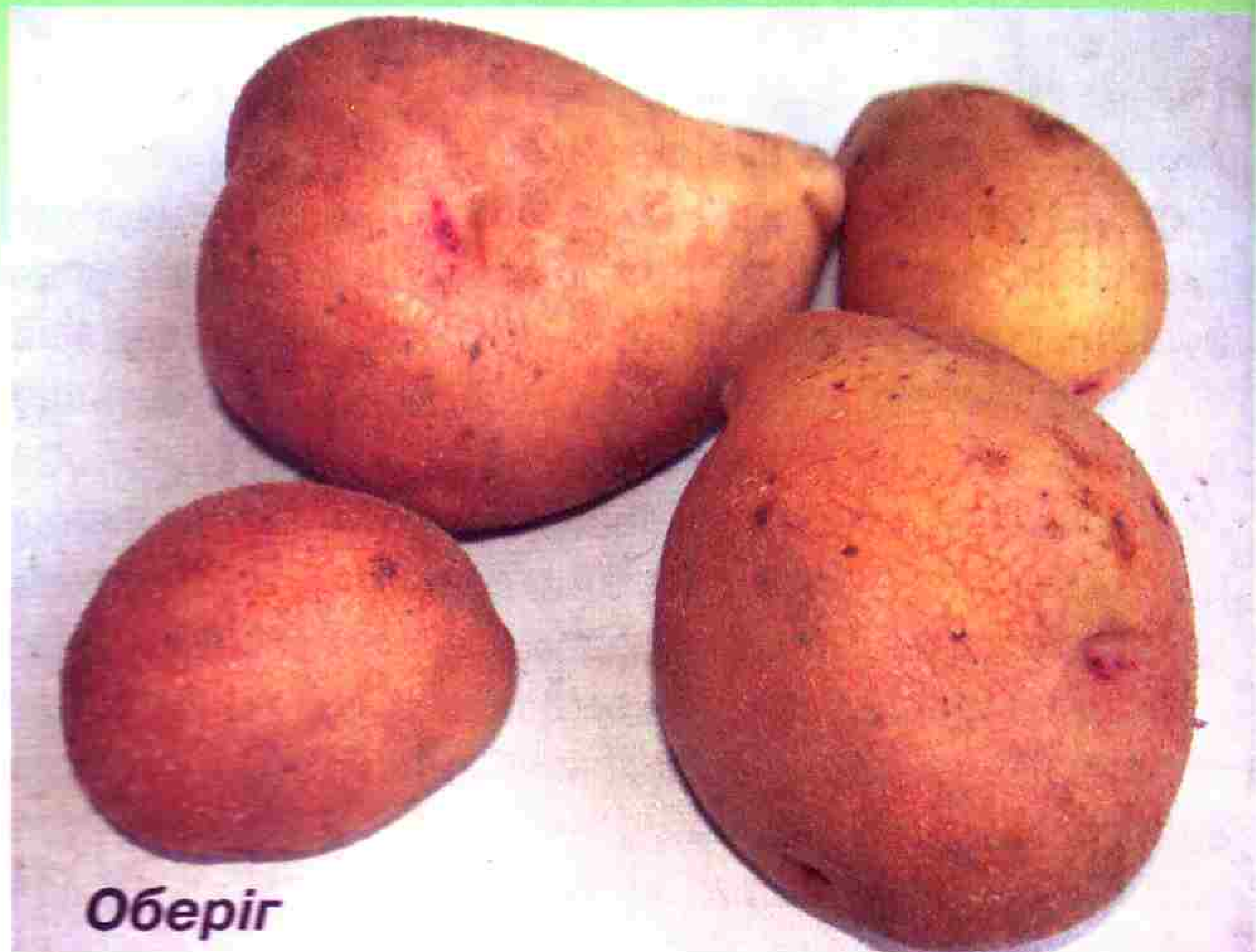
Минулого року з огляду на те, що літо передбачалося і справді було спекотним, посушливим, я знову вирішив проекспериментувати: у дещо видозміненому варіанті застосувати метод вирощування насіннєвих бульб для південних, приморських і степових районів. Саджав наприкінці червня, коли денна температура сягала +30° за Цельсієм, а волога в ґрунті, хоча й добре обробленому, була в очевидному дефіциті. Я знав, що через це втрати врожаю будуть неминучими і суттєвими. Але, позаяк його достигання мало припасти вже на прохолодніші місяці, сподівався виграти в якості одержаного насіннєвого матеріалу.

Звичайно ж, довелося вдатися й до додаткових заходів, аби забезпечити достатню силу сходів і їхній подальший розвиток, необхідний захист від хвороб і шкідників. Без обробки садивних бульб препаратом Престиж (або його аналогами) та розчином комплексу макро- і мікроелементів досягти цього було б надзвичайно важко.

У результаті: вегетація більшості сортів тривала від першої до третьої декади жовтня (залежно від груп стиглості), інтенсивний ріст бульб нового врожаю при-

Легіонер

Оберіг

пав на вересень – першу половину жовтня, які видалися на Полтавщині помірно теплими і головне – помірно вологими. Звісно, при такому підході було й чимало факторів ризику, насамперед – небезпека ранніх осінніх приморозків і спалаху фітофторозу. Та, на щастя, погода не підвела, а цілеспрямований добір стійких сортів теж спрацював на позитив. Вдалося зібрати врожай фізіологічно ще молодих бульб, мінімально уражених патогенами, і тому високопродуктивних, найбільш придатних для насіннєвих потреб.

Та головне, на що я хочу тут звернути увагу, – за таких екстремальних умов садіння та вирощування спрацював потужний потенціал вегетації і формування урожаю деяких нових вітчизняних і зарубіжних сортів. Принагідно варто навести й основні їхні характеристики, цікаві для аматорів картоплярства.

З-поміж українських сортів дуже добре зарекомендували себе рання **Скарбниця**, середньоранні **Левада**, **Партнер** і **Легіонер**. Вони, за винятком рожевошкірої Левади, жовтобульбові, колір м'якуша – від кремового, майже білого у Скарбниці й Левади до світложовтого у Партнера. Детальніше про їхні властивості, зокрема відмінний смак, я вже розповідав на сторінках журналу "Дім, сад, город" минулого року.

Прекрасно показали себе і середньоранній **Оберіг** та середньостигла **Довіра**. Перший утворює дуже добре облистнені, помірної сили росту кущі з міцними стеблами і компактним рясним заляганням під ними великих, округло-овальних, іноді з гострим кінчиком бульб, вкритих шорсткуватою і, що важливо, товстою

Довіра

шкіркою світло-рожевого кольору. Втім, забарвлення їхнє навіть в одному кущі може бути різної інтенсивності. Вічка неглибокі. М'якуш світло-жовтий, вірніше – кремовий. Крохмалистість середня, здебільшого 14%. Смакові якості Оберегу високі: 4,4–4,5 бала за п`ятибальною шкалою. Урожайність цього сорту (і це не лише моя думка, а й дані науковців) стабільна й висока. Прикмети цього помітні вже під час передсадивного пророщування насіннєвих бульб: вони утворюють багато потужних паростків. Дуже важливо, що цей сорт має доволі високу стійкість до фітофторозу, а також такого небезпечного шкідника, як стеблова нематода. Бульби мало уражуються кільцевою і мокрою бактеріальною гниллю, а тому добре зберігаються.

Довіра теж має кущі середньої або дещо вищої сили росту, з потужними стеблами і великим листям. Під кущами формується рясний урожай великих і середніх округлих бульб з рожевою міцною шкіркою та білим розваристим м'якушем, крохмалистістю 16,5–17% і відмінним смаком (4,5–4,6 бала). Вічка на бульбах поверхневі, мілкі. Довіра доволі стійка до фітофторозу, стеблової нематоди та вірусних хвороб. Має високу врожайність і добре зберігається.

З-поміж новітніх сортів вітчизняної селекції варто відзначити як стійкі та надійні, навіть в умовах недостатньої вологості ґрунту і високих температур (що, крім іншого, також зумовлює високий патогенний фон) ранню **Нагороду**, середньоранні **Билину** і **Глазурну**. Окрім значної врожайності, вони демонструють ще й добрий та відмінний смак.

На мій погляд, високих оцінок, крім згаданих на початку польських сортів, заслуговують і німецькі – дуже рання **Ароза**, ранній **Талент**, середньорання **Міранда**, а також голландські сорти – рання **Рів'єра**, середньостиглі **Рокко** і **Терра Голд**. Цей перелік можна було б продовжувати.

Проте, не слід забувати й про випробувані раніше, відоміші, але не менш надійні та привабливі сорти. Вони, безумовно, теж варті уваги й можуть добре прислужитися як на полях великих господарств, так і на городах аматорів.

О.П. Юренко,
вул. Артема, 1, смт Диканька,
Полтавська обл., 38500,
тел. (05351) 91697

Тладіанта – червоний огірок

У мене, та й у багатьох інших городників є червоний огірок (тладіанта). Ми знаємо тільки те, що він багатий на каротин (провітамін А). Мені не вдалося довідатися про нього у Львові ні в Ботанічному саду, ні в сільськогосподарському університеті. Дуже прошу відповісти, як його споживати, чим він корисний.

Роман Гелей,
м. Львів

Як і звичайний огірок, тладіанта належить до родини гарбузових. Латиною її називають Thladiantha dubia Bunge. Багато хто з вас зустрічав цю рослину, але не здогадувався, що це саме тладіанта (червоний огірок), через те що плоди її трапляються дуже рідко.

Походить тладіанта з Далекого Сходу, де і зараз росте у дикому стані. Вона може рости в Росії, в Україні, у Західній Азії (Північно-Східний Китай, Корея, Японія).

Це витка рослина, яка краще виглядає на опорі, на ній вона інтенсивніше цвіте й плодоносить. Рослини, вирощені без опори, стеляться по землі і майже не цвітуть. На опорі тладіанта може створювати живі загорожі, альтанки, куліси заввишки 5 м і більше. Листя у цієї ліани велике, серцеподібне, опушене зісподу. Якщо такий листок прикласти до одягу, він міцно "приклеїться" і буде триматися, як наклейка у вигляді зеленого "серця", навіть коли й засохне.

Цвіте тладіанта жовтими квітками, схожими на квітки огірка, лише з більш зрослими пелюстками у вигляді дзвоника. Плоди – невеличкі (до 10 см) огірочки, які спочатку зелені й опушені, а після достигання стають гладенькими, оранжево-червоними. Зелені плоди використовують для соління, консервування, як і звичайні огірки. Достиглі плоди можна споживати й у свіжому вигляді: м'якуш плоду солодкуватий на смак, тому з нього варять варення.

Тладіанта має окремо чоловічі рослини, на яких розвиваються квітки, що продукують пилок, і окремо – жіночі рослини, у їхніх квітках помітна маленька зав'язь.

Природна мозаїка з листя тладіанти

Для вирощування плодів у наших умовах необхідне штучне запилення, яке проводять вручну – перенесенням пилку з чоловічих квіток на жіночі за допомогою пензлика або самої чоловічої квітки, яку зривають і запилюють нею жіночі квітки. Цікаво й те, що до запилення жіночі квітки підведені догори віночком, але протягом години після запилення вони опускають голівку. До речі, щоб отримати урожай плодів, достатньо мати на ділянці тільки жіночі рослини і, що цікаво, вони краще запилюються іншими видами з родини гарбузових: пилком огірків, патисонів, гарбузів тощо, але при цьому утворюються плоди без насіння.

Розмножувати тладіанту можна не тільки насінням, а й вегетативно, висаджуючи бульби, які утворюються на підземних пагонах (столонах) і добре зимують у наших умовах. Завдяки цьому рослина може заселити велику площу і вийти з-під контролю, швидко зайнявши всю ділянку. Досвідчені садівники рекомендують навіть обмежувати тладіанту на ділянці, вкопуючи шиферні листи на глибину до 50 см.

У посушливий період рослина потребує поливу, особливо на початкових етапах розвитку. Але натомість вона не витримує застою води: буває таке, що навіть за невисокого рівня підґрунтових вод може вимокнути навесні під час танення снігу, якщо декілька тижнів стояла вода або ґрунти були занадто зволожені.

Враховуючи таку характеристику позитивних і негативних якостей тладіанти, можна порадити розводити цю рослину як декоративну або заради цікавості: похизуватися екзотичними плодами, тому що отриманий урожай, що потребує штучного запилення, може розчарувати кількістю і якістю. А втім, завдяки своїй здатності до гібридизації, мабуть, тладіанта є прекрасним матеріалом для селекціонерів. Хто знає: можливо, багаторічні огірки або патисони з підземними бульбами будуть зростати у нас в недалекому майбутньому, адже вони добре перезапилюються з тладіантою, даючи цікаві плоди.

Н. М. Смілянець

Консультує спеціаліст

Як знищити дикий портулак

Дайте пораду, як знищити на присадибній ділянці дикий портулак, який немов килимом покрив землю. Вириваю його весь з корінням догори, до сонця – за тиждень в'яне лише на 20–30%. З ним важче боротися, ніж з колорадським жуком.

Ф.Ф. Грищенко,
м. Кіровоград

Спочатку наведемо пораду одного з наших читачів, який рекомендує використовувати листя та молоді пагони портулаку як прянощі в сирому або відвареному вигляді. Для цього їх збирають у віці 20–25 днів після відростання, не пізніше. Можна відварити 2–5 хвилин у киплячій, злегка підсоленій воді, а потім підсмажити на сковороді із соняшниковою олією. Спробуйте цю страву, яка за кордоном користується попитом. До речі, там портулак розводять, як овочеву культуру. Російська фірма "Гавриш" навіть створила сорт портулаку Парадокс. Є й рецепти з його консервування. Як у сирому, так і у відвареному вигляді він корисний при захворюваннях печінки. Можливо, спробувавши цю страву, ви, навпаки, зацікавитеся його вирощуванням.

Якщо ж починаєте боротьбу з ним, головне – педантична систематичність. У цієї однорічної рослини, яка добре витримує пересаджування і розмножується насінням, листя м'ясисте, обводнене, тому й погано сохне навіть зрубане чи викопане з корінням. Тож слід винести бадилля з городу. Постійно стежте за городом, видаляйте сходи, щойно вони будуть з'являтися. Як і всі бур'яни, портулак росте досить швидко, тому, пропустивши момент, вже за кілька днів одержите високі рослини, що дають насіння, яке осипається, зводячи нанівець усі ваші зусилля. Неприпустимі такі перерви, які робили ви (не були на полі три тижні). Слід постійно знищувати сходи, щоб не дати рослині зацвісти й утворити насіння. Скоріш за все під час перекопування ви внесли на глибину насіння, яке згодом знову почало проростати. Тобто, шлях до успіху – систематичне знищення сходів. Отож вже восени після такої наполегливої літньої боротьби перекопування більш ефективне. Та найбільше – оранка на ще більшу глибину, з якої б насіння не проросло. Краще це робити плугом із передплужником.

У наступні роки також важлива систематичність. Пропустивши момент, ви знову допустите утворення насіння, яке знову ж таки зведе нанівець усі зусилля кількох (!) років. Якщо, припустимо, таке трапиться, знайте, що квітки портулаку розкриваються вранці. Тому увечері або навіть у перші ранкові години знищіть рослини, бо вдень вже буде пізно: насіння осиплеться.

Головна проблема в тому, що ви багато чекаєте від кількох, нехай і титанічних зусиль. Значно ефективнішим буде невелике, але систематичне знищення щойно проросли‌х сходів. Не допускайте їхнього позеленіння, ліквідовуйте, коли вони ще мають білий колір (фаза білої ниточки). Як тільки портулак зеленіє, у нього завдяки процесу фотосинтезу відбувається поповнення запасів поживних речовин.

Гербіциди проти цієї рослини ефективні, проте знищують лише надземну частину, але не насіння в ґрунті. Можна порадити і досвід наших читачів: розпалити в місцях найбільшого скупчення портулаку вогонь. Ви потім здивуєтеся, яким чистим від бур'янів стане це місце. А от обпалювання його паяльними лампами чи газовими горілками з балончиків менш ефективне, оскільки стерилізує тільки верхній шар ґрунту.

Накрийте частину городу з портулаком (попередньо знищивши його) чорною плівкою, яка не пропускає світло. Недоліком цього способу є те, що насіння, яке знищує тільки вогонь, може роками зберігатися в ґрунті.

Спробуйте ці заходи в комплексі, і за кілька років портулак почне зникати.

Ю.В. Слєпцов,
Національний аграрний університет

Консультує спеціаліст

Що спільного у топінамбура і топінсоняшника?

Яка різниця між топінамбуром і топінсоняшником і що у них спільного, як їх розрізнити? В інструкції до однієї біологічної добавки "Долголєт", виготовленої в Росії, пишеться, що її виробляють з топінсоняшника. Хотілося б вживати не лише пігулки, а й бульби.

Тамара Лесик,
м. Рівне

Обидві рослини – з родини айстрових, з однаковим типом суцвіття. Придивіться до топінамбуру – його суцвіття, ніби маленькі кошики соняшника. Зважаючи на це, вчені давно мріяли створити гібрид, у якого б використовувалися усі частини: бульби – в їжу, стебло – на корм (силос), а з кошиків – насіння, як у соняшника.

Нещодавно таке вдалося, й одержана рослина отримала назву "топінсоняшник". У неї досить великі суцвіття, з таким самим насінням, як і у провідної у нас олійної культури. Здавалося б, таку рослину можна назвати рослиною майбутнього, вона набуде широкої популярності... Але цвіте вона тільки при короткому дні, на півдні, через що в наших краях трапляється рідко. Фактично, посадивши його, одержимо той самий топінамбур. Тож немає

суттєвого значення, вживати бульби топінамбура чи топінсоняшника, що утворюються на кінці підземних стебел (столонів). Цінність їх – у наявності фруктози, інуліну (корисного для діабетиків), вітамінів групи В. Швидше за все в Росії виготовляють БАД із сировини, привезеної з середньоазійських країн. Не варто від неї чекати великого лікувального ефекту, крім, звичайно, зміцнення імунітету. Але при наявності у вас на городі однієї або обох цих рослин можна з користю використати їх на корм домашнім тваринам. Їх охоче їдять свині, особливо бульби.

Ю.В. Слєпцов,
Національний аграрний університет

Консультує спеціаліст

Де придбати картоплю?

Допоможіть знайти адреси людей, які вирощують нові сорти картоплі без поливу. У нашій місцевості навесні дощів мало, потім спека, а город на схилі. Досвіду господарювання на землі у нас мало, тому чекаємо поради.

О.І. Бадера,
с. Бузівка, Черкаська обл.

Метою будь-якої селекції має бути лише два показники: врожайність і якість продукції. Коли ж за мету беруть щось інше, як правило, така робота не має перспектив. Яка користь з того, коли сорт буде посухостійкішим за інші, якщо поступатиметься за смаком чи врожайністю? Це є однією з причин, чому у нас із застереженням сприймають трансгенну картоплю: за мету взято імунність до колорадського жука. Де гарантія, що вона, вирішуючи цю проблему, не буде менш врожайною або не такою смачною?

Тож не зовсім коректно вести відбір на посухостійкість. Інша річ, що високоврожайні сорти з високими смаковими якостями мають стійкість до кількох хвороб і несприятливих умов вирощування, в тому числі й до посухи. Рекомендуємо випробувати кілька з них, обравши найкращі саме для ваших умов. Наприклад, фірма "Agrico" у Києві (тел. 044-586-48-36, 599-57-48) пропонує сорти Кондор, Санте, Пікассо. Щодо інших адрес, можна скористатися оголошеннями у журналах "Дім, сад, город", "Огородник". В них городники-аматори пропонують картоплю найрізноманітніших сортів, наприклад, найближчі до вас:

В.В. Роздорожний, м. Монастирище Черкаської обл., моб. тел. 8 (067) 915-39-19;
Н.С. Костишина, с. Стрижівка Житомирської обл., моб. тел. 8 (097) 805-02-59

Вони пропонують цілий арсенал сортів, і відгуки непогані. Можете запитати у них, які сорти були найврожайнішими. На жаль, при цьому немає гарантії, що картопля безвірусна. А ще можна придбати садивний матеріал в Інституті картоплярства УААН у с. Немішаєве Київської області.

Судячи з листа, справа не тільки в поливах. У вашій місцевості можливі й дощові роки. Вочевидь, ґрунти супіщані, на яких навіть у дощові роки рослини потерпають від нестачі вологи. Тож за неможливості провести зрошення зробіть тераси, на яких добре затримується вода, внесіть велику кількість повністю перепрілого перегною, який поліпшує структуру грунту, його вологоємність.

Ефективне і раннє садіння під покрив агроволокна, що дає змогу рослинам сформувати врожай до сильної спеки. Затримують сніг і зменшують швидкість вітру куліси упоперек напряму панівних вітрів. На зиму посадіть хоча б соняшник, щоб його стебло погрубішало, але не сформувало насіння. Можна поставити й щити, посадити в певному місці кущі, які не дають парості (порадьтеся з кваліфікованим агрономом, аби вибрати, де саме). Тут діє правило: висоту куща помножте на 30 – на такій відстані буде гаситися швидкість вітру, після чого можна посадити наступний ряд.

Зауважимо також, що картопля витримує посуху. У материнських бульбах, з вічок яких виростають паростки, є запас води і елементів живлення, що забезпечує задовільний ріст у перший період, навіть за значних відхилень мікроклімату від оптимальних. Критичний же період, коли закладається врожай бульб, – від початку цвітіння. Тут достатньо одного–двох поливів (дощу) або оптимальної вологості, щоб отримати високий врожай (якщо не зашкодить колорадський жук). Коли ж і це не допоможе, радимо поновити садивний матеріал, взявши дійсно елітний фірмовий, або хоча б придбавши його на ринку. Стимулює ріст і препарат Престиж, одночасно захищаючи проти колорадського жука тривалий час. Отримують же в зоні Степу високі врожаї, сподіваючись лише на дощ.

Ю.В. Слєпцов,
Національний аграрний університет

Консультує спеціаліст

Чому стрілкується пекінська капуста?

Придбала насіння пекінської капусти. І ось вже другий рік висіваю, але врожаю так і не отримала: стрілкується, а замість утворення головок – цвіте.

Ю.Д. Репенько,
м. Олександрія Кіровоградської обл.

Справді, пекінська капуста має таку біологічну особливість. Це єдина з усіх капуст, під час вирощування якої під плівкою (агроволокном) слід поглядати на термометр. Небезпечною є дія на рослини, особливо молоді (40–45 днів після сходів) низької температури (нижче 15°С) водночас із збільшенням тривалості світлового дня. Особливо це стосується квітня, коли світловий день збільшується, а середньодобова температура часто ще низька, або за хмарної, дощової, прохолодної погоди.

Траплялися випадки, коли пекінська капуста стрілкувалася навіть у травні, якщо розсаду на підвіконня (в парник) посіяли пізно, тому висаджували ще молоді рослини, які й потрапили під заморозки. З білоголовою ж капустою у цьому немає ніяких проблем: вона росте в теплицях лише на сонячному обігріві, тоді як для пекінської в цей час слід подбати про додатковий, особливо вночі. А ось температура понад 20°С для неї безпечна (всупереч деяким думкам), зовсім не призводить до стрілкування, навіть за стрімкого збільшення світлового дня.

Слід зауважити, що дорослі рослини менш схильні до дії низької температури, тому не поспішайте висаджувати молоду розсаду навесні, а під час вирощування тримайте її не нижчою 20°С. Якщо ж це не допоможе, оберіть сорти, стійкі до стрілкування. До них належить перший і найвідоміший з-поміж вітчизняних – Хібінська (хоч вже і застарілий), а фірма "Kitano" (тел. у Києві (044) 592-81-53) пропонує сучасніші гібриди, стійкі до цього: KS 577 F_1; KS 588 F_1; KS 533 F_1; KS 591 F_1.

Ю.В. Слєпцов,
Національний аграрний університет

Калина – символ України, дівочої краси й жіночності

У кожного народу є свій символ, своє улюблене дерево: так у Канаді – це клен, у росіян – береза, в японців – сакура, а в нас, в українців, – це, звичайно ж, калина. Ця прекрасна рослина оспівана в багатьох піснях, опоетизована в безлічі легенд, розповідях та переказах. Так, одна із легенд говорить, що плоди калини – це символ мужності людей, сік її схожий на червону кров, а зернятка своєю формою нагадують полум'яні серця замучених красунь-дівчат, які, прирікаючи себе на загибель, завели орду монголо-татарських завойовників в непрохідні нетрі. Вони не побоялись смерті від шабель знавіснілих ворогів і там, де впали краплі крові самовідданих дочок свого народу, там і виросли калинові кущі.

А скільки пісень про чарівну калину: "ой у лузі калина стояла...", "чи я в лузі не калиною була ...", "ой під калиною..." і багато, багато інших. Її оспівував геній українського народу Т.Г.Шевченко: "Зацвіла у лузі червона калина...".

Придивімося пильніше до цвіту калини. Її зонтикоподібне суцвіття оточене великими білими красивими квітками, та на жаль, вони безплідні, а тільки приваблюють комах. А от центральні – мало примітні, повні нектару і саме з них формуються смачні соковиті плоди. Спостерігати за цвітінням куща – справжнє задоволення. Наприкінці травня кущ стоїть ніби вкритий весільною фатою, як юна дівчина на весільному рушнику. Саме цю незрівнянну красу калини під час цвітіння виділив народ як символ дівочої краси і вродливості, коли ж гілки калини гнуться від рясних коралово-червоних кетягів, схожих на дорогоцінне намисто, що відбиває сонячні промені догораючого літа, тоді поетична увага нашого народу придала калині символ жіночої краси й жіночності. А яка чудова калина із своїми кетягами під білою шапкою снігу (див. фото 1.). Здається, про цю рослину можна говорити безкінечно.

Калина в Україні росте в заплавах річок, на родючому, збагаченому органікою ґрунті, на вологих узліссях, у неглибоких ярах, можна сказати повсюдно, і це чудово, бо такого помічника лікаря і підсилювача для нашого організму, годі й зустріти. А ось із Росії уже чути тривожні сигнали. Виявилося, що кора калини звичайної за своїми лікувальними властивостями не відрізняється від американської калини сливолистої, кору якої купували за валюту для виготовлення кровоспинних препаратів і... почалася суцільна вирубка. Для чого возитися, знімаючи кору тільки з молодих пагонів, – вирубав увесь кущ, а після нас хоч потоп... І стає страшно, що калина, яка зародилася у крейдовому періоді і дійшла до наших днів, може назавжди зникнути.

Нам залишається тільки дякувати матінці-природі за її турботу і мудрість, яка зберегла для нас такі цілющі джерела вітамінів: калину, горобину, обліпиху, глід, барбарис, бузину, шипшину тощо. Ми все дивуємося: "Старі люди були здоровіші. І робили тяжко, а хворіли набагато менше за нас." А згадайте, коли ви востаннє їли пиріжки з калиною, пили компот, їли джем чи варення з калини. Хоча б просто їли солодко-гіркі кетяги з морозу? От то ж бо. І це не лише про калину, а й про перелічені мною вище рослини.

Знаючи про цілющі властивості калини, ми все одно жалкуємо виділити для неї місце в саду. А для чого? Можна ж і до лісу піти. Та тільки піти завжди часу обмаль. А коли вже захворієш, то звичайно ж – хворий не підеш. А наші прадіди відводили калині найкраще місце в саду. Навіть здавалось такому "бур'яну", як чорній бузині, знаходилось місце в саду, я вже не кажу про черемху і горобину. Про цілющі властивості цих рослин постараюся роз-

Фото 1.

повісти в інших статтях. Якось гортаючи в бібліотеці старі записи травників, я знайшов запис, датований 1828 роком: "Новое средство против рака: затверделый сок ягод калины с мёдом". А ви кажете: садили, що бачили. Тут мені хочеться процитувати чудову людину, яка була фанатично віддана ідеї лікувального садівництва – професора Леоніда Івановича Вігорова. В шістдесятих роках він писав: "Интересно мысленно представить себя в будущем саду лечебных культур, в то время, когда уже произойдёт сильное улучшение основных лечебных растений. Шиповники, усыпанные крупными красивыми бессемянными сладкими плодами, ветви облепихи, сгибающиеся под тяжестью крупных золотых или кроваво-красных плодов, гроздья солодкоплодных крупных боярышников, калины, рябины и барбариса, превосходные по вкусу и насыщенные защитными веществами. Яблоки, груши, вишни, виноград, сливы и другие культуры окружают нас в этом саду. О каждом дереве здесь будет известно: для борьбы с какими недугами выращивают его плоды. Ежедневное употребление фруктов станет таким же обыденным, как употребление хлеба в наши дни и садовод далёкого будущего с удивлением вспомнит о тех, непонятных для него временах, когда о ценности плодов и ягод судили только по их вкусу, размеру и аромату, не считаясь с их действительным значением для охраны здоровья и увеличения длительности жизни человека". (Сад лечебных культур. Л.И.Вигоров. 1960 г. Свердловск.) Я думаю, якщо ми цінуємо своє здоров'я і себе, то повинні розвивати і підтримувати ідею лікувального садівництва.

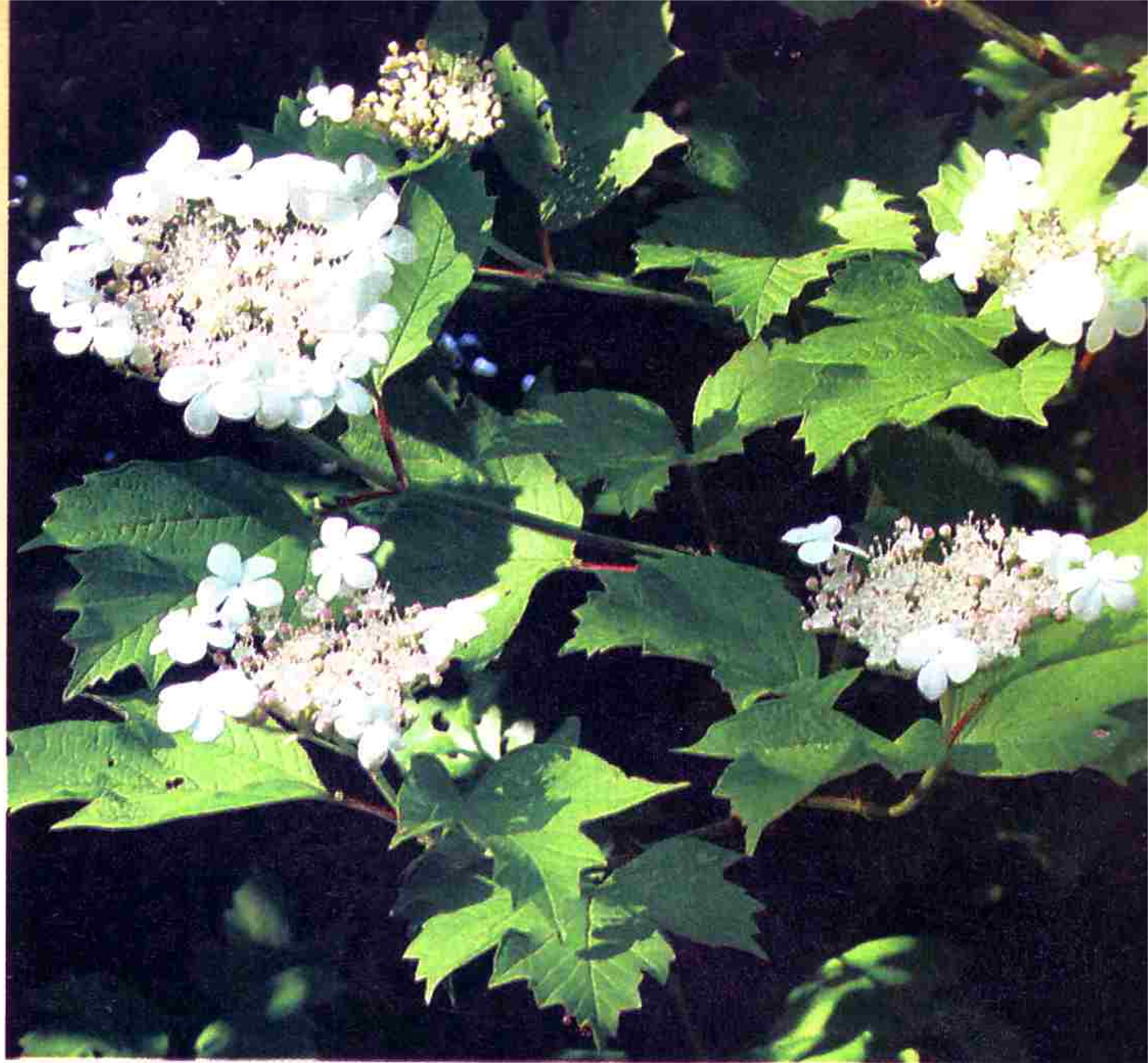
Сорти і форми

Рід калини налічує понад 200 видів, але в Україні вільно росте тільки два види – калина звичайна і калина гордовина (чорноплідна.).

З-поміж форм калини звичайної можна відзначити п'ять форм, які використовуються в зеленому садівництві: це карликова, опушена, яскраволиста, жовтоплідна й декоративна. Із декоративної форми виведений сорт Бульденеж (Снігова куля), надзвичайно красива і довгоквітуюча культура, але, на жаль, безплідна.

Серйозних робіт в Україні з селекції калини звичайної не проводилось, якщо не враховувати сорт, виведений у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка – Київська садова № 1. Зараз у новітній популярній літературі я зустрічав й інші "супер-нові" сорти калини, правда не

Фото 2.

знаю, чи занесені вони до сортореєстру і чи пройшли сортовипробування. Отже зупинимось на сорті Київська садова №1. Калина цього сорту має великі плоди, зібрані у великі щитки по 100–120 ягід. Маса 100 ягід 70–75 г. Сорт високоврожайний, з 7-річного дерева можна зібрати до 30 кг ягід.

У закинутому колгоспному саду я відібрав сіянець великоплідної калини від вільного запилення Київської садової №1. Саджанець вирізняється слабкою силою росту (див. фото 2.), але дуже великими ягодами. Порівняно з лісовою ягоди більші вдвічі. За розмірами плоди навіть більші за плоди Київської садової, щоправда за щільністю щитка трохи поступаються іменитій матері. Маса 100 ягід – 75–85 г.

Серед російських сортів калини можна виділити такі: Свердловська, Алтайська 17-5, Алтайська 18-6. Це доволі великоплідні сорти із зменшеним вмістом гіркоти. Більше про них сказати не можу, бо поки що їх у моїй колекції немає.

Ще кілька слів про калину гордовину. Росте майже по всій території України. Листя декоративне, сіроповстисте, має привабливий вигляд у період достигання зелених, рожевих, червоних, темно-чорних плодів, що висять одночасно на кущі. Достигання неодночасне – розтягнуте, плоди їстівні. На зиму листя не обпадає.

У Криму росте калина лавролиста, вічнозелена – красивий екзотичний чагарник.

Шкідники і хвороби та методи боротьби з ними

Найбільшої шкоди калині в нашому регіоні завдає чорна калинова попелиця. Вона може повністю знищити молоді пагони і суцвіття, чим завдає непоправної шкоди врожаю і самому кущу. Як врятувати калину? Для цього можна, як і зазвичай, використати два методи: більш швидкий, але дорожчий і не зовсім екологічний хімічний метод, і біологічний – тобто народний метод. Затрат на останній набагато менше, до того ж – екологічна чистота, проте необхідне терпіння і точне дотримання термінів та кількості обробок. При цьому методі основне – профілактика, при сильному заселенні рослин він малоефективний. Тому цей метод слід використовувати не чекаючи появи шкідників.

І так, хімічний метод: застосовують препарати актара або конфідор Максі. Обробляти слід суворо дотримуючись інструкції. Особливо звертати увагу на термін очікування, тобто останньої обробки перед зніманням урожаю.

До народного методу можна віднести: насамперед ошпарювання нерозпуклих бруньок трохи остудженим окропом із залізної лійки (як смородину, зв'язуємо гілки докупи мотузкою і з драбини поливаємо кущ). Так ми знищимо зимуючі яйця попелиці й інших шкідників. До цвітіння ви забезпечите кущу чудове життя, а вже під час квітування необхідно обробляти настоєм часнику з інтервалом 7–9 днів. Готують його так: 150–200 г часнику розминають у ступці або пропускають через м'ясорубку, заливають 10 л води і настоюють тиждень. Проціджують і свіжим настоєм обробляють. Певно, що така обробка трохи морочлива, зате ви восени і всю зиму спокійнісінько їстимете чисті ягідки, ніби з лісу.

Ще допікає калині калиновий листоїд. Боротьба з цим шкідником така ж, як із попелицею.

Хворіє калина не так часто. В основному хворіють ослаблені шкідниками кущі. Найчастіше зустрічається фузаріозне в'янення. Допомагають хімічні препарати скор, топаз.

Народний засіб: настій перепрілого сіна або проціджена і розбавлена (1:10) гноївка. Обробляти через 7–9 днів, допоки не зникне захворювання.

Вирощування садивного матеріалу

Великоплідні форми і сорти розмножують лише вегетативно: здерев'янілими і зеленими живцями, відсадками, пасинками із материнського не щепленого куща. Найпростіший метод: пригніть до землі найнижчу гілку із вподобаної вами рослини. Викопайте канавку, вложіть її туди, пришпиливши дерев'яною чи залізною скобою і засипте пухкою землею. Тепер стежте, аби земля над вашою гілкою не пересихала. І якщо це ви зробили навесні, то до осені матимете свого саджанця.

Якщо ж ви не маєте можливості возитись з кущем, або ж він росте в сусіда, а той не любить, щоб на його городі гнули гілки – тоді живцюйте. Найкращий результат дає живцювання зеленими живцями. В середині червня нарізуєте молоді, ще не здерев'янілі пагони і зразу ж ставите у воду. Нарізуєте живці з двома вузлами, з нижнього знімаєте листя, а на верхньому залишаєте (обрізувати листкову пластинку наполовину, як рекомендують різні видання, не потрібно, з цілим листком вкорінюваність живців набагато краща). Нижній зріз замочуєте в укорінювачі або в медовому розчині (1 столова ложка меду на 1 л води) не більше, як на добу. Потім – у парничок, заповнений субстратом і зверху засипаний шаром річкового піску на 5–7 см. Саме в цей шар саджаємо наші живці, щоб трішки не доходили нижнім зрізом до родючого шару ґрунту. Добре, якщо є установка штучного туману, але її можна замінити звичайним обприскувачем. Наберіть чистої води, поставте на сонці, щоб нагрілась, і хоча б два рази покропіть рослини, стараючись не знімати плівку з парничка. До осені 80–90% живців вкоріняться, а наступної осені ви вже матимете свої чудові саджанці, які можна висаджувати на постійне місце.

Якщо ж хочете виростити кущ калини з насіння, тоді не чекайте збереження всіх сортових відмінностей. Тут

безкрайнє поле для селекційної роботи і можливо, саме ви виведете найкращий сорт калини садової. Про саму селекцію не буду розповідати, бо тоді не вистачить місця для цієї статті. А щоб виростити з насіння кущик калини, необхідно його стратифікувати. Для цього взяти з недостиглих плодів насіння, висипати в ящик, змішати з прожареним вологим річковим піском і занести до льоху. За 2–3 тижні до висівання винести ящик надвір і, по можливості, протримати насіння в снігу під шаром стружки. Потім навесні проросле насіння висіяти на грядку. Сіянці садять на постійне місце в сад на 2–3-й рік.

Садіння і догляд

Зазвичай, калина добре росте на збагачених гумусом дуже зволожених ґрунтах. Тому перед садінням вносять органіку (перегній) 6–8 кг (відро) на 1 м^2, суперфосфат і калій – по 20 г (ложку) на посадкову яму. Яма повинна бути неглибокою (40–50 см), але широкою (60–70 см). Копаючи посадкову яму, знімаємо верхній родючий шар ґрунту і сиплемо на одну купу, ґрунт із нижнього шару – на іншу. Потім сиплемо із першої купи в яму, додаємо перегній, добрива, перемішуємо з ґрунтом. Обережно ставимо саджанець, розправляємо коріння і засипаємо зверху ґрунтом з другої купи. Притоптуємо навколо стовбурця і поливаємо. Після всотування води ґрунтом – мульчуємо. Так можна висаджувати й інші плодові дерева. В калини коріння розміщене головним чином в поверхневому шарі, тому вона не терпить пересушування ґрунту, для цього потрібно стежити за вологістю ґрунту і постійно поливати. Навколо калини регулярно після кожного поливу неглибоко розпушують землю, знищують бур'яни. Рослина чудово мириться з затіненням, але краще плодоносить на сонячних місцях. Найкраще місце садіння – напівтінь і не далеко від води.

Лікувальні властивості, вітамінний і хімічний склад та використання

Зі мною ніхто не буде сперечатися, що таку колись популярну в народі ягоду калини витіснили з нашого столу апельсини, лимони, закордонні екзоти, привізні плоди та ягоди. Тепер мало хто згадує, чи навіть знає про її цілющі властивості. А проте до складу ягід калини входять такі необхідні для повноцінного життя людини органічні кис-

лоти: ізовалеріанова, каприлова, мурашина та ін. У плодах і соку вітаміну С – 40 мг%, каротину понад 1% від маси плоду, багато інвертних цукрів, які, на відміну від звичайних, дуже корисні для людини, дубильні й пектинові речовини, що зв'язують і виводять з організму радіонукліди, Р-речовини та вітамін К. Плоди мають велику кількість мінеральних солей: фосфору, магнію, кальцію, заліза, міді, алюмінію тощо, ну майже вся таблиця Менделєєва і все в формах, доступних для засвоєння організмом людини. Навіть не віриться, що все це вміщується в невеликій ягідці. Воістину – пігулка здоров'я.

А от гіркота – глікозид, за яку багато хто не шанує калину, має чудові кровоспинні властивості. Ось вам і калина, а ви думали – просто гірка ягідка.

Наші предки і без науки, якимось шостим чуттям все це розуміли і знали лікувальні властивості калини.

Усі частинки рослини мають цілющу силу. Так, при гіпертонії вживають плоди калини, сік чи сирий джем, від застуди, грипу, кашлю, ангін – плоди, перетерті з медом або відвар цвіту і плодів. До речі минулого року в період епідемії, коли заболів на грип мій син, всі інші члени сім'ї вживали щоденно перетерті ягоди калини і більше в нас ніхто не захворів. А якби про калину згадали раніше, то, певно, і син би не хворів.

Маска з калини із сметаною відбілює лице, виводить ряботиння з лиця. Запаморочення голови лікує свіжий сік ягід, він також допомагає при гастриті, пониженій кислотності шлункового соку, бронхіальній астмі, діатезах, хворобах нирок. Набряки серцевого та ниркового походження лікують відваром плодів.

Усі лікарські засоби з калини – високовітамінні й загальнозміцнювальні, заспокійливі та стимулюють роботу серця. Сік калини завдяки високому вмісту заліза сприяє підвищенню вмісту гемоглобіну в крові. Про кору я вже казав раніше, тому не буду повторюватися.

І це все наша калина звичайна.

Мало хто ще пам'ятає смак пиріжків з калиною. Ви можете посміхнутися: "Від бідності пекли." Ні, не від бідності, а від розуму, бо не читаючи праць учених, не читаючи, як ось ми, журналів про садівництво, наші предки знали, що калина – це надзвичайна і цілюща ягода.

Особливо смачне желе із калинових ягід (дружина робила – пальчики оближеш), а мармелад, а пастила... Якщо до яблучного варення додати таку ж кількість калинового соку, отримаєте чудовий мармелад.

Особливо добре доповнюють за смаком одна одну калина й горобина; плоди горобини пом'якшують гіркоту, а калина забарвлює і придає продукту своєрідний смак і аромат. Спробуйте зробити вино.

А пробували калиновики? Вельми оригінальні за смаком. Для їх виготовлення до тіста додають плоди калини і випікають у печі.

Ось така вона – калина звичайна. Хоча мені здається, що в біологічній назві якийсь парадокс, вірніше було б назвати її – калина незвичайна.

Не пошкодуйте в саду місця і посадіть калину, і, крім красивого символу України, ви отримаєте чудового товариша-лікаря для свого здоров'я.

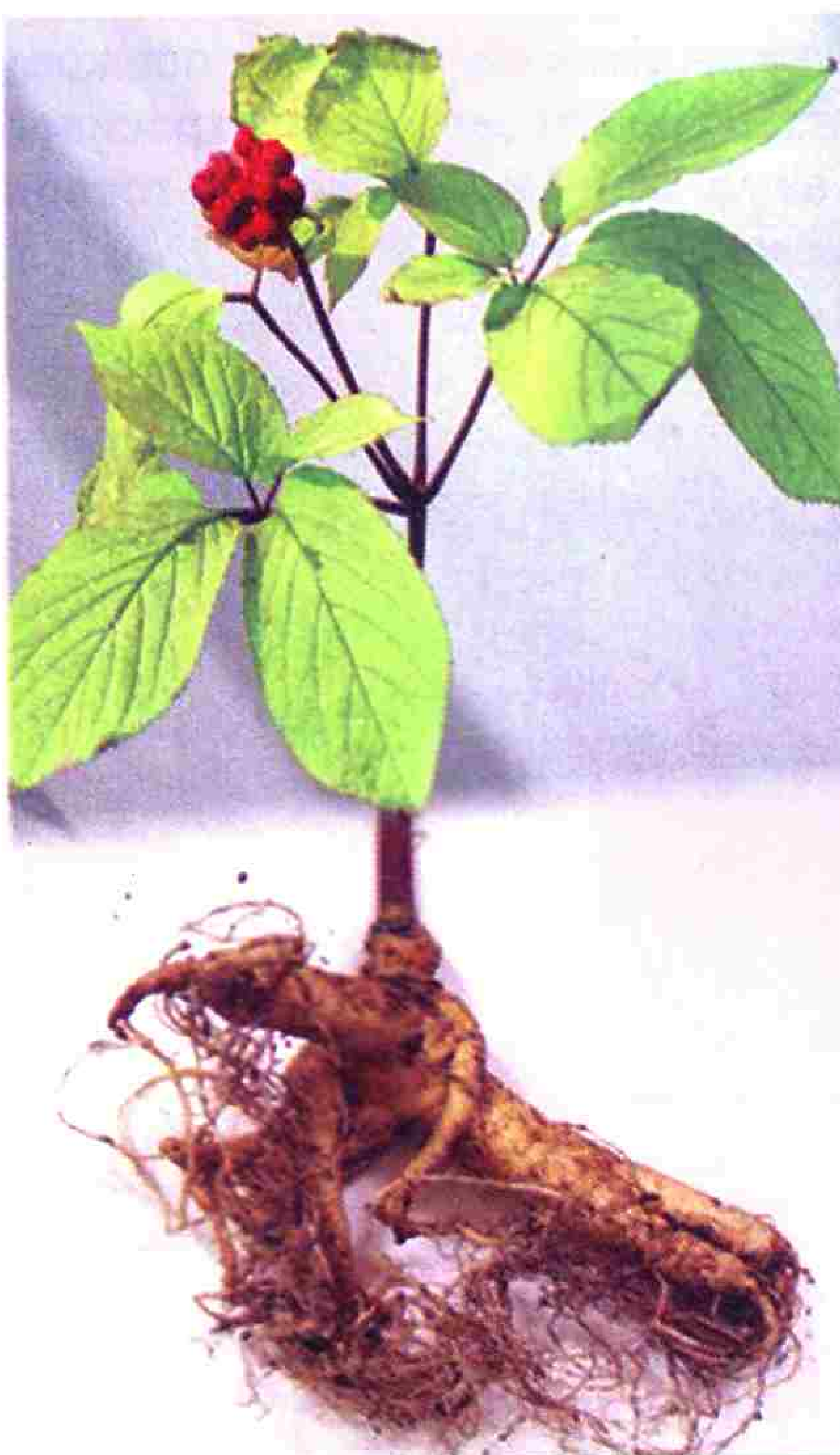
В.В. Тибель,
с. Біла Криниця, Рівненська обл.

Диво природи – женьшень

Несприятлива екологічна обстановка, відсутність повноцінного набору поживних страв, ослаблення, нервові й психічні перенапруження, стреси, неорганізованість побуту і тому подібне – ось грунт для виникнення хвороб.

Справжнім рятівником за таких умов може стати женьшень – рослина специфічна, але дуже важлива, бо справляє позитивний вплив на нервову систему; на опірність організму негативним факторам; на обмін речовин і очищення організму від шлаків, оберігає клітини від загибелі внаслідок отруєння, а це рятує нас від передчасного старіння; поліпшує діяльність серцево-судинної і травної систем тощо.

Хоча в біографії женьшеню "білих плям" ще чимало, усе ж, згідно з новітніми науковими дослідженнями (Далекосхідна академія наук) у механізмі дії препаратів женьшеню основну роль відіграє вплив глікозидів на ключові ферментні системи, які відповідають за біосинтез білків, нуклеїнових кислот та енергетичне забезпечення організму.

Знання про загадковий женьшень, якими володіє людство, сягають у глибину п'яти тисячоліть. Цінність його в Китаї незрівняна. Він є символом могутності держави.

"Корінь життя", залежно від створених йому умов, може на десятки років впадати в "летаргічний сон" у передчутті катаклізмів, а за екстремальних умов здатний робити собі своєрідне харакірі, тобто самознищуватися. Цю загадкову поведінку сьогодні поки що неспроможні пояснити навіть вчені.

Щоб могутній стосил дарував сили всім

До мене надходять численні листи з багатьох областей України з проханням допомогти в освоєнні агротехніки екзотичних культур. Але справа ця дуже непроста: дати пораду заочно кожному складно. Сподіваюсь, дана публікація дуже допоможе освоїти цю справу.

Женьшень – рослина специфічна, тому дуже важливо приготувати для його вирощування необхідну ґрунтову суміш, бо від цього значною мірою залежить успіх усієї справи. Але найскладніша особливість – доволі тривалий період спокою насіння. У природних умовах воно проростає через 22 місяці, тобто наступної весни, а іноді й пізніше.

Женьшень можна вирощувати як висівом насіння одразу на постійне місце, так і висаджуванням розсади. Для розсадника готують трикомпонентну землесуміш, беручи у рівних пропорціях листяний грунт, дерновий і торф. Цю землесуміш ретельно перемішують, засипають у грядку, поливають розчином марганцівки (5 г на 10 л води). На грядці прокладають борозенки через 10 см, – глибиною 4–5 см. Сюди й висівають насінини на відстані 4–5 см одну від одної. Потім засипають грядки річковим піском і поливають 0,2%-ним розчином марганцівки (10 л/м^2). Перші сходи з'являються через 10–15 днів, приблизно 8–10 травня. Схожість – 60–70%.

Сходи женьшеню легко зазнають сонячних опіків, що вкрай небезпечно для ще незміцнілих рослин. Протягом першого місяця вегетації їх взагалі необхідно тримати в затінку, відтак можна поступово збільшувати освітленість. Бажано, щоб рослин пестили лише ранкові промені сонця, але не довше, як дві години після сходу. На початку липня можна подовжити освітленість до 4 годин (дві години вранці, дві – під час заходу сонця). У серпні переводять розсаду на повний режим освітлення. Як це зробити практично?

Для притінення необхідно виготовити з рейок парканчик з просвітами 1 см і висотою з південного боку 50, а з північного – 80 см. Накрити легенькою покрівлею або щитом з нахилом на південь.

Восени, після того, як зав`яне стебло, розсаду слід викопати і пересадити на постійне місце або зберігати до весни в льоху у піску.

З розсадника женьшень потрапляє до женьшенарію. Це вже дещо інша споруда. З дощок завтовшки 30–40 мм і завширшки не менше 20 см збивають ящик заввишки 40–50 см, завдовжки до 3–5 м і заповнюють землесумішшю: 4 частини лісової землі, по дві частини листяного перегною, дернового грунту і піску річкового та одна частина торфу. На дно ящика насипають 10 сантиметровий шар гравію або цегляного бою. Попередньо обробляють землю 1%-ним розчином бордоської рідини. Над ящиком роблять навіс з щитів (рейки завширшки 10 см, просвіт 2 см, з півдня висота 80, а з півночі 120 см.). Грядку-ящик орієнтують довгим боком із сходу на захід, його ширина – 1 м, довжина необмежена. Поливати слід у разі потреби чистою водою.

Однорічна рослина складається з стебла висотою до 10 см з трьома зеленими листочками. Товарний корінь виростає на 6–7-й рік і сягає маси 30–40 г. У природі корінь набирає такої маси за 60–70 років. Висота дорослого надземного пагона 70–80 см і більше. Насіння достигає на 3-4-й рік і має вигляд кулястих суплідь діаметром до 6–7 см. Кількість ягід сягає 60–80, з яких для сівби вибирають кісточки.

Хвороб і шкідників у женьшеню не злічити, що створює великі труднощі. Вороги рослини – антракноз, ризоктоніоз, фузаріоз, суха іржава гниль, мокра гниль та інші, які уражують корені в будь-якому віці. Потрібно пильнувати за станом рослини, за найменшого відхилення від норм обприскувати 0,5%-ним розчином бордоської рідини, а ще краще робити профілактичні (через 10–15 днів) обприскування, особливо в спекотні дні. Якщо прогавити цей момент, можна загубити одразу всі рослини.

Препарати з женьшеню

Наведу кілька рецептів женьшеню без застосування спирту.

1. **Відвар женьшеню.** Свіжий корінь подрібнити, залити водою (1:10), кип`ятити на водяній бані, поки рідина не википить до половини.

2. На 500 г води взяти 2 г листя женьшеню і 0,5 г свіжого кореня, довести до кипіння, тоді зняти з вогню, закутати до повного охолодження. Пити по 100 г перед їдою двічі на день, але починати з 50 г. Зберігати в холоді.

3. Висушене листя подрібнити, змішати з протертою редькою, присмачити сметаною. Готується лише на один раз.

4. **Медово-женьшенева витяжка.** 100 г кореня подрібнити, кашку залити 1 л води, додати 200 г травневого меду, добре розмішати, довести до кипіння на малому вогні. Через 10–15 хвилин зняти з вогню, влити ще 300 г меду, щоб він розчинився, герметично закубрити і настояти 24 год. Пити по 1 чайній ложечці вранці й увечері за 30 хвилин до їди.

Рецептів багато. За великим рахунком, женьшень має бути постійно на столі, як хліб. Тоді людина зможе жити довго і без хвороб.

І все ж будь-які перешкоди не повинні відлякувати охочих вирощувати женьшень. Про подробиці можна дізнатися на моєму сайті:http://ginseng. sumy. ua.

Микола Власов,
вул. Роменська, 92, кв. 3, м. Суми, 40002,
тел. (0542) 65-28-74

Мушмула обділена увагою

Мушмула звичайна

Якось, гортаючи журнал "Дім, сад, город" за попередні роки, натрапив на замітку " Мушмула для домашньої оранжереї" (журнал "Дім, сад, город" № 1 за 1997 р.). Свого часу проігнорував цю замітку, цього разу прочитав. Прочитав і втратив спокій, взявся за перо. А все через істину. Та все по порядку.

Замітка в журналі поєднана з фотографією, на якій зображена мушмула. Так от, на фотографії зображена рослина еріоботрія японська (Eriobotrja japonica Lind). Так цю рослину іменують в українській науковій літературі (О.Л.Липа, "Дендрологія з основами акліматизації", м. Київ, головне видавництво видавничого об'єднання "Вища школа", 1977 р.). Та найбільше ця рослина відома під синонімом – мушмула японська. Саме ця рослина, як субтропічна, підходить для оранжереї. Проте автор у текстовій частині замітки створив спотворений образ мушмули, поєднавши характеристики двох різних рослин.

Насправді, природне поширення рослини, її розміри, форма і колір квітів, розміри і строки достигання плодів, їхня властивість не осипатися після достигання, врожайність з одного дерева, властивість плодів після проморожування втрачати терпкість і розм`якшуватися, вміст цукру та яблучної кислоти – все це ознаки рослини помірної широти, яку в українській науковій літературі іменують мушмула звичайна (Mespilus germanica L). А ось великі м'ясисті листки, придатність для вирощування сіянців в оранжереї із свіжозібраного насіння, властивість витримувати зниження температури до мінус 8°С – все це ознаки рослини еріоботрії, або мушмули японської.

А тепер хотів би познайомити читачів з обома рослинами. Вважаю, вони у нас незаслужено обділені увагою вчених та аматорів, а виробничників – і поготів.

Мушмула звичайна належить до родини розоцвітих, підродини яблуневих, у цьому роді лише один вид. Ця рослина на території рівнинної України здатна рости у будь-якій точці, навіть найпівнічнішій. Плодоносить щороку, на мою думку, завдяки пізньому цвітінню. Я таких спостережень не вів, однак, за даними автора книги Г.Є.Мисника "Сроки и характер цветения деревьев и кустарников" (м. Київ, "Наукова думка", 1976 р.), на території Тростянецького дендропарку (Чернігівська область ця рослина зацвітає після розпускання листя з середньою датою цвітіння близько 28 травня тобто, минувши період можливих повторних заморозків. А ще на плоди цієї рослини не зазіхають злодії, в тому числі птахи. Плоди можна споживати свіжими декілька місяців. Вся мушмула (7 сортозразків) у ме не щеплена на глодові. Суттєвої різниці у розмірі плодів не спостерігав, а от щодо смаку, то можу зробити порівняння як між солодкими і кислими яблуками. Насіння цієї рослини потребує дуже тривалої стратифікації (два роки). Можливо, є якась технологія пришвидшення цього процесу. У літературі я таких публікацій не знайшов. Власн сіянці з насіння вільного запилення ще не плодоносили. В літературі зустрічав дані про існування культурних форм з розміром плодів діаметром 3–5 см і масою 30 г. Такі зразки – моя заповітна мрія. Якщо у читачів журнал є такі зразки, переконливо прошу Вас – відгукніться.

І ще – чи є майбутнє у цієї рослини? Гадаю, є. Судіть самі: в Україні, крім багатих чорноземів, є й інші ґрунти, в тому числі з надмірним вмістом карбонатів. Подорожуючи, зустрічав білі горби і пагорби у Львівській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській областях. Ма буть, і в інших областях є такі землі. Ці грунти, як правило, відносять до групи непридатних для сільськогоспо

дарського виробництва. Ось тут і знаходиться ніша для мушмули. Саме вона зможе облагородити такі грунти і позбавити їх рангу непридатності.

Еріоботрія японська (синонім – мушмула японська) відноситься до тієї ж родини і тієї ж підродини, що й мушмула звичайна, тобто вони близькі родичі. Щоправда, у цього роду, за одними джерелами – 10, за іншими – 30 видів. Та найбільш знана мушмула японська. Батьківщина цієї рослини – Китай, Індія, Гімалаї. Висота дерев може сягати 10–12 метрів, квітки невеликі, білуваті, однак ростуть вони пірамідальними гронами по 70–80 штук, а за строками цвітіння вона кардинально відрізняється від мушмули звичайної. Але, коли у мушмули звичайної плоди достигають, то саме в цей час починає цвісти мушмула японська і квітує до грудня. При зниженні температури до мінус 3–5°С зав'язь осипається. Однак на пагонах мушмули японської під час цвітіння знаходяться грона суцвіть у повному розквіті і в бутонах, що не розпустилися, тому на заміну тим, які загинули, виростають нові квітконоси і починається повторне цвітіння. Плоди розташовані також гронами по 7–10 штук. Достигають вони в Криму з кінця травня до середини червня. У 2008 р. в Ялті достигли 12 червня.

Мушмула японська

А ось щодо властивості витримувати заморозки до мінус 8°С, хочу автору дещо заперечити. Зокрема, за публікацією в журналі "Садоводство" № 6 за 1986 р. у статті "Мушмула японская – ценная плодовая культура" автори її професор, доктор сільськогосподарських наук В.В.Воронцов і кандидат сільськогосподарських наук В.П. Гвасалія наводять дані, що ця мушмула може витримати зниження температури до мінус 15–17°С. На батьківщині зростання мушмули японської існують промислові плантації цієї культури і безліч сортів. На відміну від своєї родички, плоди у мушмули японської важать 30–50 г, це норма, а не виняток, як у мушмули звичайної, а врожайність з дерева може сягати 60–80 кг, максимальна врожайність – 300 кг. Врожайність вказано за даними статті "Мушмула", журнал "Приусадебное хозяйство" №1 за 1985 р., автор – кандидат сільськогосподарських наук Л. Гоголашвілі.

Щодо характеристики цих плодів, то у їхньому м'якуші вміст цукрів може бути такий, як і в мушмули звичайної, але кислоти значно менше: не 2, а максимально 0,7 відсотка. А ще, крім легкого розмноження насінням, ця рослина порівняно легко розмножується зеленими живцями. Впоратися з її розмноженням здатен навіть аматор-початківець.

Плоди мушмули японської привезли мені з Ялти 24 червня 2008 р. Споживши плоди, насіння поклав на стратифікацію у мох сфагнум у підвал 2 липня 2008 р. Поклав і забув. Випадково виявив їх, готуючи підвал для картоплі 4 вересня. Насіння вже проросло й утворилися навіть бічні корінці. Всі рослини 4 вересня я висадив у горщечки і всі вони прижившилися. Коли настала холодна погода, переніс до кімнати.

І на закінчення. Плутанина з цими рослинами почалася ще з часів їхнього "хрещення". Наприклад, К. Лінней дав видову назву мушмулі – "германська", хоча ареал її поширення зовсім не пов'язаний з Німеччиною. Вже згадуваний український вчений О.Л.Липа дав українську видову назву мушмулі – "звичайна", тоді як дослівний переклад з латинської на українську – "германська". Аналогічно Д. Ліндлей дав еріоботрії видову назву "японська", що також не пов'язана з ареалом поширення цієї рослини.

Готуючи цю замітку, переглянув україномовні та російськомовні "Інтернет-сайти". І знову на російськомовному "Інтернет-сайті" помилка. На одному з поданих матеріалів на фото зображена мушмула звичайна (германська), а текстовий матеріал – про мушмулу японську.

Сподіваюся, що моя публікація стане відправною точкою для окремих аматорів на шляху до тривалого спілкування з цими рослинами, а живе спілкування з ними їх не розчарує.

І.Й. Матлай,
голова Галицько-Волинської спілки дослідників природи,
м. Броди, вул. Шевченка 11/10

Сорт Логанбері

Ожина – культура майбутнього

Хочу розповісти про малопоширену на сьогодні на території України культуру – ожину. Вона маловідома і водночас дуже давня.

На мою думку, ця ягідна культура заслуговує на увагу.

Ожина – нова культура в садівництві. Під неї відводять надзвичайно малі площі.

У мене вона також займає невелику площу, лише 25 м^2, на яких росте 24 кущі ожини сорту Логанбері. Вибір сортів дуже скромний, їх можна порахувати на пальцях. А насправді хороших сортів, які могли б конкурувати з малиною, не більше п`яти. За всіма характеристиками ожина в декілька разів випереджає малину за врожайністю, стійкістю до хвороб і шкідників. Показник посухостійкості вражає.

Спека 2007 року не вплинула на її врожай. Водночас смакові якості ягід були надзвичайно високого ґатунку. Врожайність ожини у два рази вища порівняно з найврожайнішими сортами малини. Лікувальні властивості перебувають на першому місці з-поміж усіх добре відомих нам ягідних культур. То чому ж тоді вона не набула поширення? Про це я й хочу розповісти детальніше.

По-перше, основний фактор – це незнання того, що існують культурні сорти ожини. Коли продаєш ягоди, люди запитують: що це таке? Відповідаєш, що це ожина, і знову запитання, а чому така велика? Всі знають дрібноплідну лісову. А про те, що є ожина з абсолютно гладеньким пагоном, чули одиниці. На ринку, де торгую, я – єдиний продавець ожини. Ця культура тільки починає завойовувати собі місце "під сонцем". Пройде не один десяток років, поки вона масово з`явиться на ринках, як малина, смородина, суниця, виноград.

По-друге, незважаючи на всі переваги, скажімо, порівняно з малиною у ожини є суттєвий недолік: слабка морозостійкість – на рівні кущів винограду, які потрібно вкривати (крім південних регіонів). Звісно, є й стійкі сорти, але вони дрібноплідні і мають гірші смакові якості (так само, як і виноград). Тому ціна 1 кг ожини майже не відрізняється від ціни 1 кг винограду. І люди віддають перевагу винограду. Тим більше, що наш ринок на 70% наповнений продукцією з півдня, отож конкуренції на місцях практично не існує. До того ж ягоди ожини не такі лежкі, як грона винограду.

Отже, сподіватися на швидку появу ягід ожини на ринку не доводиться. А з півдня її не привезеш, бо ягоди швидко псуються.

По-третє, ожина дуже погано приживлюється. У перші роки життя кущики надто тендітні. З характеристикою, що ця рослина росте майже на всіх типах ґрунтів, я погоджуюсь, а ось про те, що вона родить на всіх ґрунтах, то це вже далеко від істини. Врожаї різко змінюються. Навіть смак ягоди залежить від типу ґрунту. Я стверджую це з власної практики, а не голослівно. На жаль, червоноплідні сорти мені до сьогодні розвести не вдається. З п`ятнадцяти завезених саджанців приживилися тільки два. На підставі багаторічного досвіду можу з впевненістю сказати, що розвести червоноплідний сорт буде непросто. На це знадобиться не один рік.

Незважаючи на всі недоліки, я вважаю ожину перспективною рослиною. Хто хоч раз скуштував варення з її ягід, не зможе відмовити собі в подальшому задоволенні.

До того ж це не тільки задоволення, а й дуже корисно. Смак свіжої ягоди та у варенні зовсім різний. Він змінюється залежно від типу ґрунту: від чисто ожинового до кисло-солодкого з присмаком доброго вина. Ця культура – справжня знахідка для садівника.

На завершення хотів би попросити тих, у кого є багато сортів ожини, поділитися описом їх на сторінках журналу "Дім, сад, город".

Це сприяло б популяризації малопоширеної, але чудової ягідної культури.

О. А. Крохмаль,
с. Соснівка, Кіровоградська обл., 27322

Липень

Пн		6	13	20	27
Вт		7	14	21	28
Ср	1	8	15	22	29
Чт	2	9	16	23	30
Пт	3	10	17	24	31
Сб	4	11	18	25	
Нд	5	12	19	26	

журнал
КВІТИ УКРАЇНИ
Індекс 74275

Серпень

Пн		3	10	17	24	31
Вт		4	11	18	25	
Ср		5	12	19	26	
Чт		6	13	20	27	
Пт		7	14	21	28	
Сб	1	8	15	22	29	
Нд	2	9	16	23	30	

Комплект
"Дім, сад, город"+
"Квіти України"
22431

'Бросельян'

Вересень

Пн		7	14	21	28
Вт	1	8	15	22	29
Ср	2	9	16	23	30
Чт	3	10	17	24	
Пт	4	11	18	25	
Сб	5	12	19	26	
Нд	6	13	20	27	

журнал
КВІТИ УКРАЇНИ
Індекс 74275

Жовтень

Пн		5	12	19	26
Вт		6	13	20	27
Ср		7	14	21	28
Чт	1	8	15	22	29
Пт	2	9	16	23	30
Сб	3	10	17	24	31
Нд	4	11	18	25	

Комплект
“Дім, сад, город”+
“Квіти України”
22431

'Маккартні'

'Пеггі Рокфелер'

Листопад

Пн		2	9	16	23	30
Вт		3	10	17	24	
Ср		4	11	18	25	
Чт		5	12	19	26	
Пт		6	13	20	27	
Сб		7	14	21	28	
Нд	1	8	15	22	29	

журнал
КВІТИ УКРАЇНИ
Індекс 74275

Грудень

Пн		7	14	21	28
Вт	1	8	15	22	29
Ср	2	9	16	23	30
Чт	3	10	17	24	31
Пт	4	11	18	25	
Сб	5	12	19	26	
Нд	6	13	20	27	

'Топаз'

Захист томатів та картоплі

від альтернаріозу та фітофторозу

Фітофтороз і альтернаріоз вважаються найбільш небезпечними хворобами картоплі і томатів на Україні. Вони можуть призвести до повної втрати урожаю.

При фітофторозі (мал.1, мал.2) уражаються листки, стебла й особливо сильно плоди томатів і бульби картоплі. На листках утворюються бурі плями, які розміщенні переважно по краю листкової пластинки, а з нижньої сторони білуватий наліт. На стеблах і черешках з'являються темно-бурі смуги, а на плодах томатів – плями різного забарвлення і форми: бурі, концентричні, у вигляді незімкнутих зелених кілець, маслянисті, темно-зелені, зморшкуваті, облямовані, розпливчасті, з нерівною поверхнею, хоча гнилизна проникає глибоко в плід. Особливо сильно гнилизна розвивається при дозріванні, перевезенні і збереженні плодів.

Мал. 1

Мал. 2

Розвитку фітофторозу в полі сприяють холодні ночі і порівняно теплі дні при високій вологості повітря (часті дощі, тривалі тумани і рясні роси). У теплицях хвороба сильно розвивається при дощуванні рослин і вологості повітря понад 70%.

Джерелом інфекції фітофторозу можуть бути заражені насіння, бульби і залишки уражених рослин.

Мал. 3

Альтернаріоз або суха плямистість уражує помідори та інші пасльонові культури. На нижніх листках утворюються плями бурого кольору, які поступово збільшуються. На стеблах, як і на листках, утворюються овальні плями, що викликає суху гниль стебел. Плоди уражуються в кінці вегетації. На них, частіше біля плодоніжки, утворюються темні, вдавлені, округлі плями (мал. 3).

Найбільш ефективним методом боротьби з цими хворобами є хімічний метод, тобто використання фунгіцидів.

ТМ «Зелений Світ» компанії «Байєр» пропонує найсучаснішу технологію надійного захисту картоплі та томатів проти фітофторозу і альтернаріозу.

Обробки проводять обов'язково чергуючи препарати. Перш обприскування необхідно проводити препаратами, які ефективн проти альтернаріозу та фітофторозу одночасно. Це передусі препарат **Татту®**. Обробки з фази зав'язування плодів необхідн проводити препаратом **Інфініто®**, який є неперевершеним боротьбі з фітофторозом.

Татту® — фунгіцид контактно-системної дії, який є єдини препаратом, що поєднує профілактику і лікування альтернаріоз і фітофторозу одночасно зі стимуляцією росту і розвитку рослин Норма застосування **Татту®** – 30 мл/сотка.

Інфініто® — препарат , який містить дві діючі речовини. Перш діюча речовина трансламінарної дії з нового хімічного класу, унікальним механізмом дії на фітофтороз. Вона руйнує з'єднанн клітинного каркасу та клітинної стінки грибів-збудників хворобі на що не здатний жоден з існуючих фунгіцидів, а дія поширюєтьс на всі стадії розвитку патогену, тим самим виліковує рослину ві хвороби та дає їй подальший розвиток.

Друга діюча речовина системної дії та, крім фунгіцидно дії, є потужним стимулятором росту. Наявність двох діючи речовин разом з новим механізмом дії запобігає виникненн стійкості збудників хвороб до препарату. Норма застосуванн **Інфініто®** – 15 мл/сотка.

Першу обробку необхідно провести за 5-6 днів до висадк розсади томатів у поле, а картоплі за 7-10 днів до початку бутонізац (тобто перше обприскування необхідно провести профілактичн до розвитку хвороби) препаратом **Татту®**. Друге обприскуванн на томатах проводять через 7-10 днів після висадження розсади відкритий ґрунт, третє – з появою захворювання на ранній картопл Друге обприскування на картоплі – на початку появи захворюванн (звичайно в період бутонізації-початку цвітіння картоплі), третє через 12-14 днів.

Останню обробку проти фітофторозу обов'язково необхідн провести як мінімум один раз, в фазу зав'язування плодів - почато дозрівання плодів томатів, препаратом **Інфініто®**.

Для використання на присадибних ділянках і фермерськи господарствах розроблена упаковка **Татту®** місткістю 30 мл, 6 мл і 500 мл, упаковка **Інфініто®** місткістю 15 мл, 150 мл, 500 м Усі ці засоби можна придбати в мережі ТКЦ «Зелений Світ» та в авторизованих місцях продажу без побоювання фальсифікац препарату.

Своєчасний захист томатів і картоплі дозволить Вам одержат високий урожай і якісну продукцію.

Кандидат с.-г. наук, О.О. Кауш

Економіка аграрного сектору України протягом останніх років характеризується постійним спадом ділової активності товаровиробників, поглибленням економічних диспропорцій, наростанням фінансової й платіжної кризи. Одна з головних причин такого стану полягає в тому, що в аграрній політиці України система господарювання ще недостатньо розвинена. На відміну від європейських країн, де фермерські господарства є однією з ефективних форм господарювання та надійним засобом вирішення продовольчої проблеми суспільства. За відсутності сприятливих умов для розвитку фермерських господарств в нашій країні фермерам доводиться самостійно обирати напрямок стратегічного розвитку або формувати альтернативні варіанти організації виробничої діяльності. І ця проблема на сучасному етапі розвитку аграрного сектору належить до найактуальніших, значущих та перспективних.

Диверсифікація, або Олені, коні і туризм

Одним із шляхів її вирішення за певних обставин є обрання селянськими (фермерськими) господарствами нового для сільського господарства стратегічного напрямку розвитку – диверсифікації виробництва. Даний напрямок здебільшого не потребує значних капіталовкладень ззовні, зокрема – державних, але гарантує отримання власних високих кінцевих результатів як для приватного сектору економіки, так і для суспільства в особі держави. Більше того, диверсифікація аграрного виробництва щільно пов'язана з розв'язанням проблем забезпечення населення робочими місцями, ефективного використання фінансових ресурсів, охорони навколишнього середовища тощо.

Отже, диверсифікацію сільськогосподарського виробництва можна розглядати як процес переорієнтації або ведення різнобічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Активно застосовують її мешканці сільських територій Польщі, про ефективне господарювання яких неодноразово йшла мова на сторінках "ДСГ". Однак, маємо надію, що розповідь про диверсифікацію сільськогосподарського виробництва та про діяльність польських фермерів, які знайшли свою нішу в бізнесі й зуміли скористатися програмами підтримки ЄС, надихне наших читачів на ідеї переорієнтації власного господарства. Звичайно, якщо воно цього потребує.

І, зрештою, не важливо, чим ви вирішите займатися – сільським зеленим туризмом, квітникарством або садівництвом чи навіть оленярством. Головне, щоб обраний шлях став для вас успішним, приніс насолоду від праці у новій галузі та підвищив статки вашої родини.

На підтвердження цих слів ми вирішили розповісти про два польських господарства, спілкування з господарями яких приємно вразило нас.

Ну дуже приємний бізнес...

У господарстві Генріка Мрочка, який працює разом із своїм зятем, займаються дуже приємним бізнесом, який приносить їм задоволення, – вирощують оленів. Це нове захоплення польських фермерів – нині в країні успішно працює понад 20 оленегосподарств. Таке ж спостерігається і в Німеччині та деяких інших країнах Європи.

Шкода, що в Україні цей бізнес ще в "зародковому" стані, однак він має у нас добрі перспективи. Тим більше, що в сусідній Польщі у нього з'являється дедалі більше прихильників.

Цікаво, що ідею започаткування такого оригінального бізнесу підказало родині Генріка Мрочка... телебачення, в одній із програм якого розповідали про успішного фермера-оленяра, який утримував на той час близько 1000 самок і 300 самців. Поїхав Генрік до нього, побачив усе на власні очі і придбав оленів, кожний з яких коштував тоді 1300 злотих.

Зазвичай, оленів вирощують на м'ясо протягом 18 місяців, до ваги 30–40 кг. Нині на оленефермі доглядають 100 оленів, молодняку – близько 30 голів. Тримати менше для товарного виробництва просто нерентабельно.

І самочку, й самця необхідно змінювати кожні п'ять років. Продають тварин, розлучаючи з "рідним" стадом, тільки взимку.

Пан Генрік розповів, що для власних потреб, аби стадо нормально існувало й розмножувалося, потрібно заводити щонайменше чотирьох тварин: трьох самок й одного самця.

Вирощувати їх нескладно. Головне – мати земельну ділянку (у нас 200 га пасовищ), побудувати підсобні приміщення й подбати про добру огорожу. До речі, остання – чи не найбільша інвестиція в цій справі. Адже висота огорожі має бути щонайменше 2,5 м. Інакше її легко перескочить олень і тільки його й бачили. Тим більше, що навіть вирощені в неволі, олені ніколи повністю не одомашнюються. У них відмінний слух, орлиний зір, але дуже велика лякливість, і вони довго звикають до людей. Тому й не дивно, що господарі обгородили територію пасовища електропастухом. Інакше, не догледіли б за рогатими.

А загалом для догляду за 2 тис. голів вистачає трьох людей, як-от у найбільшій польській оленефермі.

Однак, як і в будь-якій справі, тут є свої секрети.

На 1 га звичайно утримують 15 голів. Витрати на 1 оленя за сезон не перевищують 100 злотих, що становить близько 200 грн. Господарі віддають перевагу оленям породи даніель, аскетичним, мов спартанці, з неймовірно великими і вологими очима та дивовижно неповторним малюнком на шкірі.

Здоров'я стада контролює ветлікар. На щастя, ці тварини майже не хворіють. Живуть олені в середньому 20 років.

За три роки у розвиток оленячої ферми Генрік Мрочек вклав 70 тис. злотих (17,5 тис. євро), після чого справа потроху зрушила з місця. Нині до численних покупців додалися й держлісгоспи, які купують оленів для відтворення популяції диких тварин. Але значно частіше їх купують "нові" поляки для своїх садиб.

Олені не просто економічно вигідні, з ними приємно "працювати", – розповів господар. – Особисто в мене від спілкування з цими плямистими створіннями завжди підвищується настрій.

Нам пощастило побачити ці милі створіння зблизька – статечно й неквапно прогулювалися вони за сітчастим парканом. Відчувалося, що олені чудово почуваються в неволі: трохи звикнувши до гостей, яблука почали не просто брати з рук, а майже нахабно вимагати. Цікаво, що найсміливіші – самці з великими рогами, а за ними трохи позаду шикуються інші члени оленячої сім'ї. Споживають олені також ячмінь, мішанку, овес, буряки, яблука, а влітку харчуються на пасовищі.

Крім естетичного задоволення, такий бізнес приносить і прибуток. Адже оленячі роги (панти) можна здавати на переробку на фармакологічні підприємства. Їхня вартість в Європі сягає 700–900 євро за 1 кг. Роги олені скидають щороку. Причому, чим старший самець, тим вони важчі: у 2 роки він має лише невеличкі "шпильки", які заважують менше 1 кг, а в 5 – це вже 5-кілограмова "гілляста корона".

М'ясо оленів із задоволенням закуповують ресторації – у Польщі кілограм живої ваги обходиться у 4 євро і збут при цьому колосальний! Живий молодняк купують зоопарки та власники агросадиб, які займаються зеленим туризмом. А ще господарі з радістю приймають гостей, які приїжджають у вихідні дні з дітками. Це теж дає невеликий прибуток.

Нова Асканія-Нова

Агросадиба Йоанни та Мацея Влодарських, розташована в селі Янтарі, що в повіті Новий Двур Гданські, і справді нагадує таку собі українську Асканію-Нова в мініатюрі. Так і хочеться закинути всі справи і відпочити хоча б кілька днів. Тим більше, що тут усе так спроектовано, аби люди не заважали один одному: садиба розкинулася на великій території, у сосновому бору, який власноруч висадили господарі. Відпочиваючих розміщують у затишних комфортабельних котеджах, яких тут близько 30, майже біля кожного з них невеликий дитячий майданчик. Окрім нього, бажаючим розважитися пропонують відвідати два міні-зоопарки, басейн, дитячий автодром. Але головне в цій агросадибі – це коні, які виступають тут у ролі лікарів. Однак про все по порядку.

Майже 40 років тому батьки Мацея Влодарських організували власне господарство. Вони випробовували себе у різних галузях сільгоспвиробництва. Однак пріоритет завжди надавали тваринництву. Згодом їм почав допомагати і син, який у юності мріяв стати лікарем, але не добрав на вступних екзаменах балів і вступив до аграрного університету.

Так би й працював пан Мацей у сільському господарстві, якби не трапилася трагедія, що примусила його повернутися до

юнацького захоплення медициною. А сталося це тоді, коли донька Мацея та Йоанни потрапила в автомобільну аварію, внаслідок якої залишилася нерухомим інвалідом. Однак батьки не скорилися лихій долі, вони не покладалися тільки на лікарів традиційної медицини, а почали шукати різноманітні нетрадиційні методи реабілітації, зокрема фізіо- та психотерапевтичні заняття із використанням коней. Багато років щоденних виснажливих тренувань і занять не пройшли марно – хоч і дуже повільно, але їхня донька почала одужувати. Звичайно ж, ці успіхи були не такими значними, як хотілося б батькам, але їхні результати надихнули Мацея та Йоанну на створення центру підтримки інших батьків з дітьми-інвалідами, яких нині тут успішно повертають до повноцінного життя.

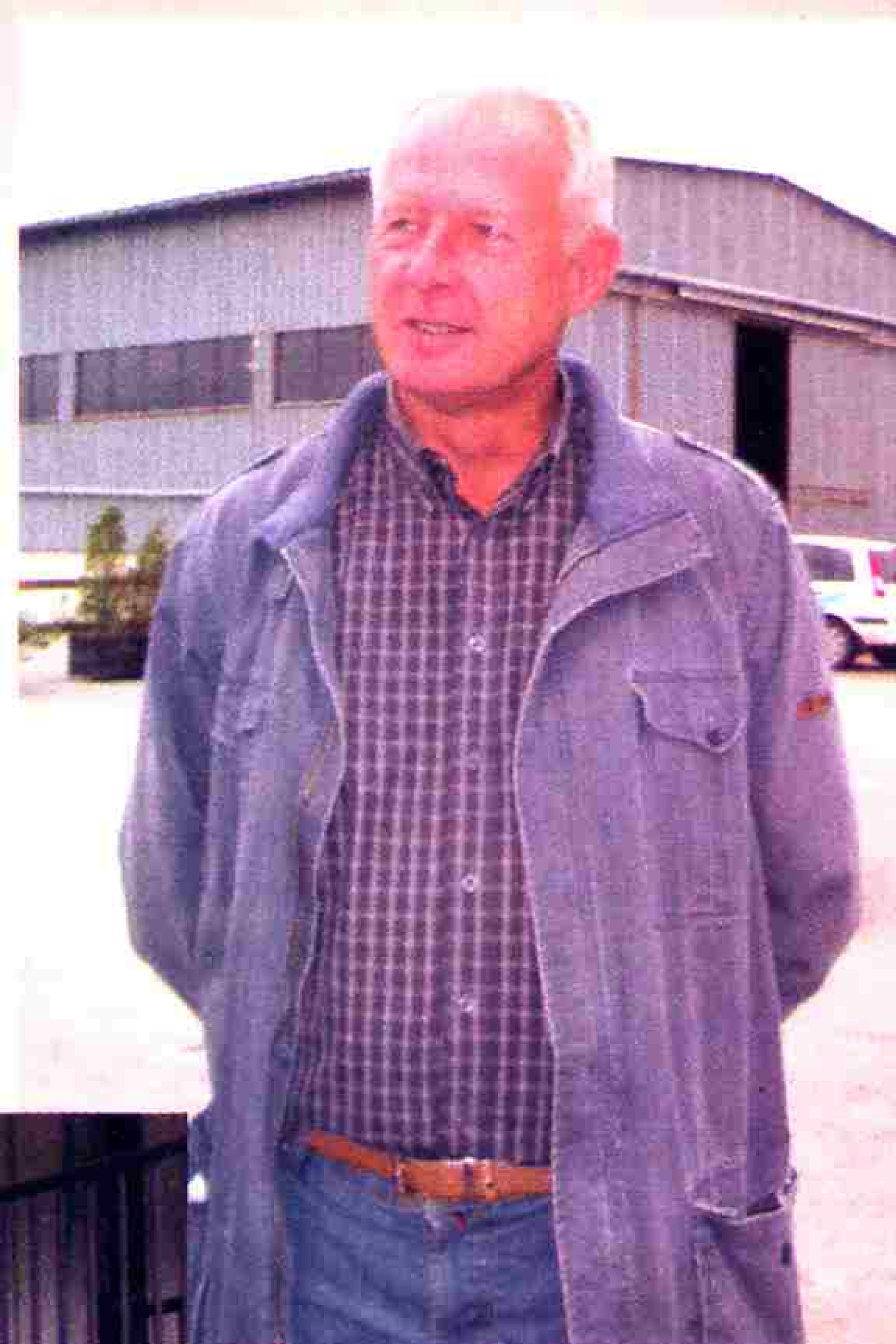
Так народилися фундація "Поверни в "Янтарі" та агросадиба "Фарма "Янтарі". Тим більше, що із вступом Польщі до ЄС у господарів з'явилася можливість скористатися субсидіями, які виділяла Євроспільнота.

Нині господарство "стало на ноги", розширилося. Тепер будь-хто може провести час у садибі "Янтарі", де котедж на родину коштує близько 300 злотих на день. Однак потрапити сюди можна не завжди – часто місць не вистачає, бо сім'ї з дітьми-інвалідами мають пільги. Щороку тут безплатно відпочивають і лікуються близько 60 дітей. Витрати компенсують субсидіями ЄС, які отримують завдяки консультативній та організаційній допомозі польських дорадників.

Після відвідування цієї агросадиби у мене склалося враження, що подружжя господарів, незважаючи на страшне родинне горе, дуже щасливе, бо їм вдалося реалізувати "з нуля" фантастичний проект із створення міні-санаторію для дітей-інвалідів, яких лікують за допомогою іпотерапії – спілкування з кіньми. І при цьому отримують унікальні результати, виліковуючи або домагаючись значного поліпшення при таких хворобах, як ДЦП, аутизм та інших психічних захворюваннях, а також захворюваннях опорно-рухового апарату.

Цікаво, що подібні благочинні та соціально значимі проекти Європейська Унія фінансує стовідсотково. Хоча й господарям доводиться вирішувати чимало проблем, перш за все організаційних. Але ж і користь від того величезна: діти доглядають за тваринами разом із дорослими, розчісують їм гриви, чистять боки – усе це частина лікувальної терапії. А ще вони їздять на них верхи і... стають бадьорішими, здоровшими, життєлюбнішими. Бо інваліди, які мешкають у містах, мають хоч маленьку можливість відвідати магазин, кінотеатр чи якийсь інший заклад. А що робити мешканцям сіл, де життя людей з фізичними вадами практично повністю обмежене? Хіба там є можливість щодня відвідати лікаря, пройти курс фізіотерапевтичних процедур чи поплавати у спеціалізованому басейні.

Тож недарма реабілітаційний центр "Поверни в "Янтарі" відразу ж набув популярності. А ті, хто його хоча б один раз відвідали, залишаються безмежно вдячними Йоанні та Мацею Влодарських за те, що вони вкладають стільки душі, сил та праці у цей проект, аби кожна дитина почувалася повноцінною у цьому житті.

Утримання одного коня обходиться господарям в 150–200 злотих на місяць, а тут їх близько 20. Історію кожного чотириногого лікаря розповідають в "Янтарі" дуже шанобливо, з любов'ю, бо є тут і рекордсмени, і переможці різних змагань, а є просто слухняні тварини, яких чи не найбільше люблять діти за їхню спокійну вдачу.

У господарстві працюють фахівці, психотерапевти, фізіотерапевти, а також інструктори, що працюють з кіньми. А ще тут друкують книги з казками для незрячих дітей. Тож коли Мацей Влодарських радить усім відвідувачам своєї агросадиби не витрачати своє життя марно і не сидіти склавши руки, а шукати свою власну хорошу ідею та шлях у житті, розумієш, що він знає про що говорить. Тим більше, що в наш час поле для добрих благодійних проектів – безмежне.

За допомогу, надану при підготовці матеріалу, хочеться подякувати Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України та особисто пані Степанії Шмідт, а також пану Антонію Гайдачуку, керівнику Відділу в Старому Полі Поморського осередку сільськогосподарського дорадництва в Гданську, та пані Терезі Краковській, керівнику підрозділу Відділу в Старому Полі Поморського осередку сільськогосподарського дорадництва в Гданську (Республіка Польща).

О. Кисленко

Біодинамічний календар

Липень – дуже давня назва сьомого місяця року. Походить вона від слова липець (липовий мед) – на цей місяць припадає період основного медозбору. В народі липень інколи ще називали білець (час, коли в давнину вибілювали полотно), грозовик, дощовик. А ще старі люди часто примовляли: "У липні в коморі пусто, зате в полі густо". Тож роботи у городників, садівників, виноградарів і квітникарів у цьому місяці вистачає. Адже перший урожай тільки встигай збирати: достигають огірочки, перці, помідори. А зелені скільки – і салат, і кріп, і петрушка, і шпинат! Але за основний урожай ще, як кажуть, треба поборотися. У липні дуже важливо своєчасно полити рослини, доглянути і підживити їх та захистити від шкідників.

Скорпіон 1 (7:19) – 3 (17:11)

Починати освоювати нову земельну ділянку краще влітку. З неї прибирають камені та кореневища багаторічних бур'янів – осоту, кульбаби, пирію. За необхідності поверхню вирівнюють. Потім ділянку виорюють або перекопують на глибину 10–12 см, подрібнюючи дернину. Восени, коли дернина частково розкладеться, ґрунт знову переорюють (або перекопують) на глибину 20–27 см залежно від потужності гумусового горизонту.

Стрілець 3 (17:11) – 6 (5:07)

Початок липня – ідеальний час для висіву дайкону, коренеплоди якого добре придатні для тривалого зимового зберігання. Однак бажано посіяти цю культуру в першій половині місяця, інакше коренеплоди можуть бути дрібними.

Слід подбати також про висів багаторічників – щавлю, цибулі батун та шніт, а також інших культур, які, зазвичай, вирощують на своїх ділянках городники.

Козерог 6 (5:07) – 8 (18:03)
◯ Повний Місяць – 7 (12:23)

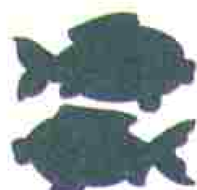
Мульчування – один із найефективніших засобів боротьби з бур'янами. Під шаром мульчі ґрунт залишається пухким, у ньому краще зберігається волога і температура стала. Однак перш ніж мульчувати грядки необхідно видалити на них бур'яни.

Як мульчу краще використовувати органіку: пріле листя, торф, перегній, тирсу, скошену траву, мохи, солому. Шар мульчі має бути близько 5–8 см. Хоча слід зазначити, що в останні роки дедалі частіше для мульчування застосовують неорганічні матеріали. Зокрема, чорну плівку й чорний нетканий матеріал, які можна придбати у спеціальних магазинах для садівників і городників.

Водолій 8 (18:03) – 11 (6:44)

Особливу увагу в липні приділяють суничнику, продуктивний період якого, зазвичай, триває лише 2–3 роки. Потім старіють і поступово відмирають кореневища, а нові додаткові корені утворюються лише в молодих однорічних частин стебла. Тож суничну плантацію потрібно омолоджувати. Роблять це відразу після збирання врожаю. Старі рослини й вуса, які не вкорінюватимуть, видаляють сапою, одночасно розпушуючи ґрунт. Після цього насадження поливають. Омолоджування сприяє частковому звільненню насаджень від шкідників та інфекцій, носіями яких є старі рослини.

Риби 11 (6:44) – 13 (17:40)

Картопля під час цвітіння особливо потребує поливу. Чим більше бадилля, тим частіше й рясніше її необхідно поливати. За нестачі вологи в цей період є вірогідність, що у вересні бульби будуть дрібними й не матимуть товарного вигляду.

Уже на початку цвітіння винограду добре помітно, який кущ буде перевантажений урожаєм. За таких обставин слід видалити частину плодоносних пагонів, насамперед ті, на яких суцвіття слабше розвинуті. Якщо ж кущ недовантажений, тобто на ньому зав'язалося недостатньо суцвіть, необхідно видалити плодоносні "двійники" зі стрілок.

У липні за потреби виноградні насадження поливають і до кінця місяця роблять чеканку верхівок пагонів.

Овен 13 (17:40) – 16 (1:30)
☾ Остання чверть Місяця – 15 (12:55)

Зібравши вирощені на своїй дачній ділянці огірки, дехто залишається розчарований їхнім гірким присмаком. Слід зазначити, що це досить поширене явище, яке можуть спричинити кілька чинників. Зокрема, посуха і сильна спека, коли листя рослин блідне й в'яне, відкриваючи таким чином плоди безпосередньому впливу сонця. Незатінені огірки набувають гіркоти. Щоб запобігти цьому, в спекотні дні слід рясно поливати грядки.

Спричинити появу гіркоти в огірках може також підживлення гряд свіжим кінським гноєм. Велика кількість вологи в холодне літо теж може зіпсувати присмак огірків, однак в умовах відкритого ґрунту цьому практично не можна зарадити.

Телець 16 (1:30) – 18 (5:41)

У липні є загроза пошкодження плодів яблунь гусінню яблуневої плодожерки другого поколін-

Липень

ня. Зменшити її чисельність можна, накладаючи на стовбури ловильні пояси. Також ефективним заходом боротьби є систематичне струшування з дерев червивих яблук та подальше їхнє знищення.

Досвідчені городники завжди зазначають, що грядки на ділянці не повинні залишатися порожніми. Тож ніколи не залишайте ґрунт без рослинного покриву, інакше він втрачатиме необхідну вологу. Зелені добрива (сидерати), які ростуть до, після або в проміжках між основними культурами, створюють щільний листковий покрив. Це – жива мульча. Як сидерати використовують бобові, фацелію, листкову гірчицю, овес, жито озиме та інші культури.

Близнята 18 (5:41) – 20 (6:51)

У міру відростання пагони на кущах винограду підв'язують, рівномірно розподіляючи у просторі. За таких умов листя краще освітлюється й провітрюється. Зазвичай, на шпалерах молоді зелені пагони підв'язують вертикально або з невеликим нахилом до центру куща (під кутом 40–45°).

Одночасно з підв'язуванням, інколи виконують ще одну "зелену" операцію на кущах – видаляють пасинки. Роблять це для того, щоб крона краще провітрювалася, а грона освітлювалися сонцем. Однак слід враховувати, що видаляти пасинки потрібно лише на нормально навантажених кущах, коли вони загущують крону та затіняють листя й грона. Зазвичай, пасинки видаляють не повністю, а лише прищипуючи над першим–другим листком від основи.

Рак 20 (6:51) – 22 (6:28)
Новий Місяць – 22 (5:36)

Часто городники дивуються, чому на плодах помідорів, які вирощують у теплиці, раптом утворюються тріщини. Найчастіше розтріскуються помідори в результаті різкої зміни вологості ґрунту. Зазвичай, це трапляється, коли в період достигання стоїть сонячна погода і ґрунт у теплиці дуже нагрівається. Якщо помідори відразу рясно полити, до плодів надійде забагато води. Їхні тканини можуть не витримати й тріснути. Щоб запобігти цьому, ґрунт необхідно замульчувати соломою, теплицю періодично провітрювати, а плівку обприскати слабким вапняним розчином.

Лев 22 (6:28) – 24 (6:23)

Як уже зазначалося, в липні масово достигають зеленні культури. Щоб запобігти стовбурінню салату, слід захистити його від доступу світла й повітря, які підсилюють вигонку стовбура. Дехто з господарів накриває салатні головки на 6–10 днів квітковими горщиками, щільно вдавлюючи їхні краї в землю. Це запобігає припливу повітря ззовні. Отвір у горщику прикривають листям. Такий захід частково затримує ріст і старіння рослин, одночасно поліпшуючи їхній смак. Салат набуває золотистого кольору й ніжного смаку.

Діва 24 (6:23) – 26 (8:26)

Якщо ви хочете, щоб троянди прикрашали вашу ділянку упродовж 10–15 років, то зрізуйте квітки тільки з метою формування куща. Влітку під час цвітіння можна трохи проріджити занадто загущені кущі, вирізуючи слабкі й поламані пагони, а також ті, що ростуть всередину чи перехрещуються. Пам'ятайте, що квітки на основних потужних гілках обов'язково мають відцвісти, потім треба їх обірвати. Такий захід необхідний для того, аби пагони встигли до зими здерев'яніти.

Терези 26 (8:26) – 28 (13:56)

На суничних грядках закінчується ріст і вкорінення садивного матеріалу. Наприкінці липня – на початку серпня слід подбати про підготовку грядок для нових насаджень: знищити бур'яни, внести добрива, вибрати з ґрунту борозняків.

Варто також нагадати, що садивний матеріал суниці, заготовлений з ділянок плодоношення, не забезпечує повної реалізації потенційних можливостей сорту. Тому для перезакладання слід використовувати розсаду зі спеціальних маточних ділянок.

Скорпіон 28 (13:56) – 30 (23:10)
Перша чверть Місяця – 29 (1:01)

Завадити зібрати великий урожай перців, огірків, помідорів та інших культур можуть цибулева, капустяна й морквяна мухи, всі види попелиці, метелики-білянки. Чимало дачників і власників присадибних ділянок у боротьбі з цими шкідниками віддають перевагу рослинним препаратам: бадиллю помідорів, пижмі, ромашці, деревію, цибулі, часнику, тютюну та ін. Але не забудьте до настоїв цих рослин перед обприскуванням додавати рідке мило (40 г на 10 л води), для кращого їхнього прилипання.

Стрілець 30 (23:10) – 2.08 (11:08)

У липні квітникарі викопують тюльпани (щорічно) і нарциси (раз у три роки). Якщо цибулини не викопувати, квітки згодом стануть дрібними й непоказними. Викопані цибулини складають у коробку або якусь іншу тару і зберігають у теплому сухому місці.

Слід зазначити, що підготовка до зберігання цибулин тюльпанів і нарцисів має важливе значення. Зокрема, у правильно висушених цибулин луска щільно прилягає, вона не розтріскується до закінчення періоду спокою, а відтак виключається можливість розвитку різних захворювань. Такі цибулини не всихають і ніколи не бувають в'ялими.

За останні десятиріччя в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення на прилавках наших магазинів свіжої овочевої продукції протягом усього року. Відбувається це насамперед завдяки тому, що дедалі доступнішим стає тепличний товар. Однак його споживачів бентежить те, що наявність овочів і фруктів на прилавках забезпечується здебільшого завдяки імпорту з Туреччини, Іспанії, Нідерландів, Польщі, Італії, Марокко та інших країн. І лише частково – поставками вітчизняних комбінатів, переважно з південних регіонів України.

Диво-оранжерея, яка запам'яталася назавжди

У чому ж причини такого явища? Їх декілька. По-перше, це недостатній асортимент, який до того ж погіршується товарною якістю продукції, що значно поступається закордонній, та невеликі об'єми виробництва продукції. По-друге, у нас ще не на достатньому рівні розвинута система транспортування вирощеної продукції. Зокрема не відлагоджено шлях вирощених плодів з моменту їхнього збирання до торговельного прилавку. По-третє, доволі відчутною є нестача висококваліфікованих фахівців-тепличників та слабка матеріально-технічна база й низький рівень автоматизації тепличних господарств. Та це й не дивно. Тож нам багато в чому доводиться починати всю роботу "з нуля" й навчатися у наших європейських сусідів, які в галузі теплично-оранжерейного господарства досягли значних успіхів.

Ці питання турбують усіх, хто вболіває за розвиток вітчизняного сільського господарства. Не залишаюся байдужим до них і я.

Цікава споруда

Ще під час Великої Вітчизняної війни мені довелося побувати у багатьох країнах Європи. Щойно з'являлася вільна хвилина, я завжди цікавився у місцевих мешканців, як вони вирощують різні сільськогосподарські культури, як господарюють біля землі. Багато корисного вдалося мені почерпнути із тих поїздок.

Пригадую, як в Австрії стрілецькі роти 200-го гвардійського полку, що наступали уздовж шосе на місто Віннер-Нойштадт, атакували противника й просунулися вперед майже на кілометр. Однак згодом німецькі війська почали чинити великий опір, тож нашому полку довелося дещо затриматися у тому районі.

За наступаючими ротами йшли зв'язкові. Разом з іншими солдатами я налагоджував лінію зв'язку. Ми прокладали її уздовж шосе. Раптом в ущелині, яка пересікала дорогу, я помітив якусь дивну й незвичну споруду під склом. Передавши котушку з дротом своєму напарнику, попрямував до ущелини, щоб краще роздивитися будівлю.

А вона й справді виявилася дуже дивною й незвичайною. Скелясті круги ущелини з'єднувалися дугоподібними металевими арками, над якими кріпилися засклені рами. Задньою стінкою слугувала висока (до 30 м) скеля, з якої спадала вода. Передня стінка перекривала ущелину по всій її ширині й також на дві третини була засклена до підмурка, в якому розташувалася вхідна брама й хвіртка.

Підійшовши ближче, я зрозумів, що це ще було не диво. Справжнє диво очікувало на мене всередині. Навіть досвідчений художник не зміг би змалювати такої краси природи й творіння людських рук, яке мені пощастило там побачити.

Казкове царство

Інакше, власне, й не можна назвати те, що я побачив під скляним дахом оранжереї. Було це в середині квітня, тому дерева в Австрії розвинулися хіба що на осонні біля підніжжя гір. А тут, в оранжереї, всі рослини зеленіли й квітували – яблуні, груші, айва, сливи тощо. На абрикосах, вишнях, черешнях уже зав'язалися плоди. Ягідники, що відцвіли, росли тут у два–три яруси. Поряд – інші культури.

Слід зазначити, що місця для вирощування різноманітних рослин тут цілком вистачало, бо площа оранжереї становила близько 5–6 соток.

Характерним було й таке: на одних яблунях і грушах я побачив уже доволі велику зав'язь, інші ж дерева ще тільки-но починали цвісти. А карликова вишня вабила стиглими ягодами, тож я навіть покуштував кілька вишеньок.

На окремій ділянці в оранжереї росли цитрусові культури, неподалік – лаврове дерево, туя тощо. На лимонах побачив одночасно і плоди, і квітки. Те ж саме – плоди і рожевий цвіт – було на гранаті, хоч назви тієї культури я тоді навіть не знав.

Доповнювали казкове рослинне царство п'ять вуликів бджіл. Працьовиті комахи не зважали на війну, що йшла за межами цього казкового царства. Вони збирали нектар і запилювали квітки, яких в оранжереї було чимало.

Мала механізація

Вразило мене й те, що майже до кожного плодового дерева була підведена водопровідна труба з краном. Хоча це й не дивно, якщо врахувати, що дерева росли на скелястому ґрунті. Однак чи не найбільшу зацікавленість викликала у мене система відведення надміру дощової й талої води.

Вода з водоспаду потрапляла у вибоїну, заповнену водою, на якій було встановлено поплавок, шарнірно з'єднаний із коромислом та заставкою, яка при підніманні

поплавка перекривала стік і надмірна вода спрямовувалася у відвідний канал.

Нижче тої загати спадаюча вода крутила колесо мініелектростанції, змонтованої на платформі, яка легко піднімалася або опускалася за допомогою ричага і тим самим регулювала напругу в електромережі. Потужні електролампи підсвічували рослини за хмарної погоди або в нічний час.

Майже під дахом оранжереї я побачив круглі сферичні дзеркала, однак не міг збагнути, навіщо їх там підвісили. Аж раптом із-за сопок визирнуло сонце і все відразу стало зрозумілим – відбиті промені освітили всю затінену площу оранжереї.

Ще одне диво малої механізації я побачив, коли відкрив кран, встановлений на системі труб, які під куполом закінчувалися розсікачами води, – в оранжереї пішов штучний дощ. Щоправда, він був дещо холоднуватий, бо вода подавалася з невеликої гірської річки, що текла через оранжерею.

Подумки… до рідного краю

Побачивши всі ці дива технічного прогресу та творіння людських рук, подумки перенісся до рідного Яришева, що на Вінниччині. На хуторі, де я народився і виріс, також був чималий рівчак і красивий водоспад. Яр у тому місці, мов корито, тож варто було звести греблю і був би гарний ставок – невеликий, але глибокий.

Якось ще хлопчаками заходилися ми з братом облаштовувати той ставок: стік води перекрили і навіть мальків запустили. Та якось випав рясний дощ і вода змила ту греблю – не додумалися ми відвести надмірну воду.

...Минули роки і тепер я побачив на власні очі, що і як слід було зробити нам із братом. Та й енергію спадаючої води можна було б раціонально використати. Адже житло у нас на хуторі освітлювалося тоді каганцем, на відміну від австрійської диво-теплиці, де дерева та інші рослини підсвічувалися за допомогою електрики.

...Та хіба лише про це йде мова! Скільки, скажімо, у нас на Поділлі таких затиснутих у горах річок і потічків? Тож яку користь можна було б отримувати від їхнього розумного використання, скільки форелі або іншої риби можна було б вирощувати у ставках, якщо їх наповнити джерельною водою! А вода ж та просто текла в море і навіть для поливу не використовувалася.

...Довго я отак стояв і подумки обмірковував, що можна було б запозичити у кмітливих австрійських господарів. Та раптом мої роздуми й райдужні мрії обірвав потужний вибух міни, яка пробила покрівлю споруди і влучила в загату, де плавала риба. Оглушену вибухом її розкидало по всій оранжереї. Друга міна влучила у підмурок і перекосила браму. Тож я поспішив до виходу, хоч хвіртка тепер ледве відчинилася.

Я зрозумів, що той обстріл був лише пристрілюванням. Очевидно, німці вирішили, що в оранжереї тимчасово розмістився штаб одного з полків радянських військ і намагалися накрити його нищівним вогнем із мінометів.

Зустріч із господарем

Незважаючи на те, що незабаром міг розпочатися шалений обстріл, по дорозі, що вела до оранжереї від шосе, поспішав літній австрієць. Це був господар скляної диво-споруди, який дуже непокоївся через вибухи, що пролунали нещодавно в ущелині.

Побачивши непроханого гостя, австрієць стримано привітався і запитав, що я тут роблю, одночасно оглядаючи стурбованим поглядом свою оранжерею.Та не встиг я відповісти йому, як почувся скрегіт шестизарядних німецьких мінометів і десятки важких руйнівних мін посипалися на ущелину. Вибухи лунали повсюди. Здавалося, що вони прагнуть випередити один одного. Клуби їдкого диму відразу заполонили все навкруги.

Господар кинувся тікати до своєї оселі, а я сховався під деревом за великим каменем. Коли перечекав вибухи першого залпу, чимдуш побіг до шосе. На щастя, зробив я це дуже вчасно, бо другий залп припав саме на те місце, де я щойно лежав під деревом.

Коли я вийшов на шосе, то побачив, як австрійський господар, пересилюючи страх, раз у раз визирав із свого подвір'я і стурбовано поглядав у бік оранжереї. На жаль, поспілкуватися з ним я вже не мав часу, бо поспішав у розташування свого полку. Через кілька хвилин наші війська вирушили у наступ.

...Ось таким було моє знайомство із австрійським плодоовочівництвом воєнних часів і досягненнями у тепличному господарстві кмітливих європейських господарів. Усе побачене, як і сама дивооранжерея, запам' яталися мені назавжди.

Сподіваюся, що хоч і поступово, але вітчизняним товаровиробникам також вдасться налагодити сучасне автоматизоване виробництво тепличної продукції, що дасть змогу покупцям не тільки купувати якісні овочі, вирощені в Україні, а й з величезного розмаїття їхніх форм, розмірів, відтінків і, звичайно ж, смаків вибирати саме ті плоди, що сподобалися найбільше.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

Нехай буде світло!

Комфорт і затишок нашої оселі істотно залежать від її освітлення, яке відіграє надзвичайно важливу роль в інтер'єрі. Приміром, коли настають сутінки, штучне освітлення може змінювати вигляд приміщення, надавати йому особливого настрою тощо. Окрім того, освітлення суттєво впливає на здоров'я й самопочуття всіх мешканців оселі, створюючи відчуття затишку, тепла і спокою або ж, навпаки, підсвідоме небажання перебувати в тій чи іншій кімнаті. А відтак про нього варто подбати заздалегідь – ще під час проектування житла або до початку його ремонту.

Насамперед, господарю слід визначитися із призначенням та облаштуванням приміщення, освітленням якого він вирішив зайнятися. Зокрема, необхідно чітко вирішити, яка кольорова гама переважатиме в інтер'єрі кімнати, яким буде зонування та розміщення в ній меблів, побутової техніки тощо. Адже нині можливості сучасних освітлювальних систем настільки різноманітні й мобільні, що навіть без перестановки меблів одне й те ж приміщення виглядатиме по-різному лише завдяки зміні розташування приладів освітлення або їхньої модифікації.

Лише завдяки зміні розташування приладів освітлення або їхньої модифікації можна осучаснити власне помешкання, надати йому зручності та неповторності.

Старі та нові види освітлення житла

Більшість із нас мешкає в оселях, де система освітлення влаштована за звичним класичним рішенням, коли люстра висить точно посеред кімнати, а бра і торшери мають певні визначені місця.

Однак життя, особливо в наш час, постійно вносить свої корективи в усі без винятку галузі людської діяльності. Упорядкування власного житла – також не виняток. На зміну усталеним канонам щодо інтер'єрів осель та робочих приміщень нині приходять інші, оригінальні й сучасні варіанти. Те ж саме відбувається і з освітленням, особливо коли воно вже не відповідає потребам часу й нормам освітлення простору.

Сучасне вирішення дизайну житлових та робочих приміщень інколи потребує комбінації розсіяного або відбитого світла з рухливими акцентами спрямованого яскравого світла. Цей прийом надає широких можливостей для зорової зміни розмірів приміщення залежно від поставленої мети. Однак правильно встановлене освітлення може не лише коригувати пропорції кімнати, а й маскувати те, що має залишатися в тіні, створювати необхідні акценти в інтер'єрі тощо.

Розміри приміщення можна коригувати

Наведемо кілька правил щодо освітлення, яких варто дотримуватися облаштовуючи власне житло. Вони нескладні у практичному використанні, але дають змогу зробити оселю затишнішою й зручнішою, більше того – їх можна застосовувати для світлової корекції розмірів приміщення.

* Під час освітлення великих приміщень найкраще використовувати світильники прямого світла.
* Щоб зорово збільшити простір невеликих приміщень, слід застосовувати максимальне освітлення стін, а для їхнього оздоблення використовувати матеріали з сильними відбивальними властивостями.
* Коригувати об'єм приміщення добре вдається, змінюючи яскравість світла, відбитого від підлоги, стін, стелі.
* Зорово зменшити висоту стелі можна за допомогою розташованих на ній світильників, які освітлюватимуть стіни, залишаючи стелю у затінку. І навпаки, візуально збільшать висоту приміщення світильники, розташовані на стінах, якщо їхні промені спрямувати догори. Яскраво освітлена стеля здаватиметься вищою.
* Добре освітлена стіна в кінці вузької кімнати ніби розширить її, а освітлення вздовж короткого приміщення дасть змогу зорово "витягнути" його.
* Щоб розширити вузький коридор, світильники слід встановити вздовж однієї стіни на одній висоті. Якщо ж вони висять посередині стелі, рівномірно розташовані уздовж кімнати, це візуально зробить простір вужчим.
* Слід зазначити, що при освітленні кімнати звичайно найтемнішою має бути стеля, а найсвітлішою – підлога, тобто світло має спрямовуватися від стелі до підлоги, а не навпаки. Це не тільки підкреслюватиме виважено підібраний дизайн інтер'єру, а й добре впливатиме на здоров'я всіх мешканців оселі.

Головне призначення – комфорт

Чи не замислювалися ви, у чому полягає головне призначення освітлення приміщення? Фахівці вважають, що воно повинне створювати добрі умови видимості та сприяти нормальному самопочуттю людей, які перебувають у приміщенні, зокрема зменшувати стомлюваність їхніх очей. Окрім того, під час вибору світлового оформлення житла слід володіти не лише практичними знаннями, а й відчуттям міри та смаку. Адже за допомогою кількох світлових штрихів у приміщенні можна створити атмосферу свята або суворості, праці або відпочинку.

В наш час у сфері світлодизайну створено чимало різноманітних інновацій, а великий вибір світильників, які пропонують вітчизняні та іноземні виробники, дає змогу зробити будь-який інтер'єр стильним і оригінальним. Головне – правильно вибрати й розташувати освітлювальні прилади.

Окрім того, добір світильників вважають вдалим, якщо враховане загальне кольорове вирішення приміщення та його умеблювання. Приміром, люстри і лампи з "холодним" світлом вигідно підкреслюватимуть синій, зелений і голубий кольори та їхні відтінки, а світильники з жовтим і червоним світлом, зазвичай, використовують, аби зробити акцент на теплих кольорах в інтер'єрі вашої оселі.

Освітлення спальні не повинно бути надто яскравим. Найкраще підійдуть різноманітні бра, торшери або невеликі настільні лампи.

Кожній кімнаті – свій варіант

Вітальня. За загальноприйнятими поняттями, основною кімнатою в квартирі вважають вітальню, що має кілька важливих функцій – прийом гостей, спільне проводження часу всією родиною, відпочинок біля телевізора після трудового дня тощо. Тож вибір варіанту освітлення вітальні – доволі відповідальне рішення. Хоча більшість із нас у даному випадку віддає перевагу класичній люстрі, світло якої під час сімейних свят та прийому гостей використовують на повну потужність, аби кімнату заливало верхнє світло.

Під час перегляду інформаційних та інших телепередач яскравість освітлення вітальні зменшують наполовину. В такому режимі очі не дуже стомлюватимуться. А під час перегляду кінофільмів яскравість світла зменшують до 30%. Для куточка читання найкраще підійдуть торшер або настільна лампа.

Щоб створити романтичну обстановку, використовують точкові світильники або по периметру кімнати роблять підвісну стелю і за нею ховають лампи розсіяного світла, які тепер працюватимуть у "м'якому" режимі.

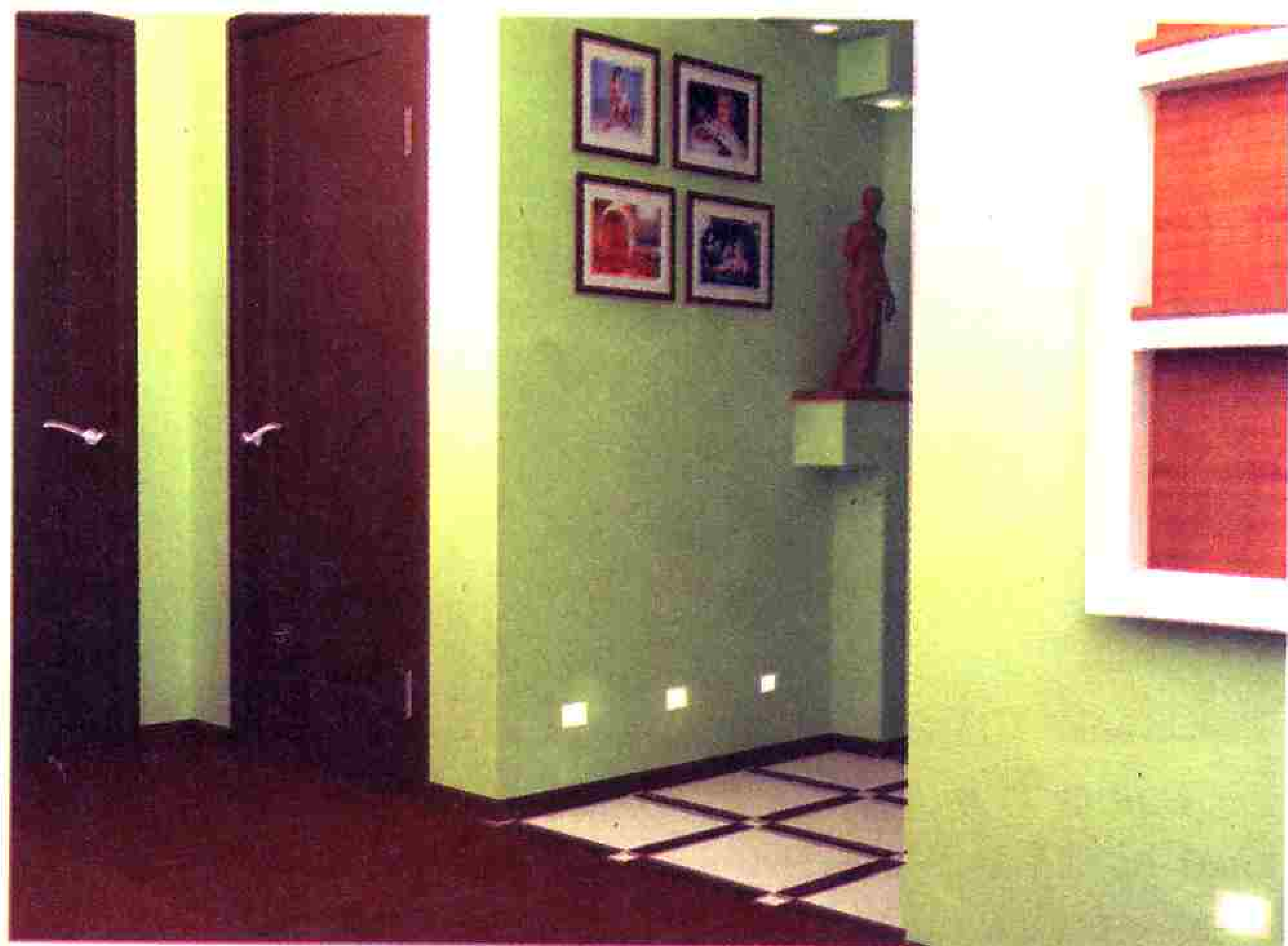
Спальня. Освітлення спальні має підкреслювати інтимність цього приміщення, тому воно не має бути занадто яскравим. Найкраще підійдуть для спальні різноманітні бра, торшери, невеликі настільні лампи. Можна використати також оригінальні світильники у вигляді квітів, звірів, птахів. А для ламп, розташованих на стелі, фахівці радять підібрати плафони з матового скла.

Ванна кімната повинна освітлюватись яскравим світлом, яке відбиватиметься на дзеркальних і хромованих поверхнях та надаватиме їй красивого блиску й сяйва. Окремо необхідно подбати про освітлення дзеркала, яке, зазвичай, розташовують над умивальником.

Однак, облаштовуючи ванну кімнату, слід потурбуватися не тільки про красу й комфорт, а й про безпечність, бо це територія води, тож усі електричні прилади мають бути захищені від вологи.

Кухня. Освітлення цього приміщення має бути дуже продуманим, бо воно, зазвичай, чітко розділене на дві функціональні зони: приготування та приймання їжі. Кожна з цих зон потребує особливого освітлення. Окрім того, у кухні слід подбати про якісне освітлення плити, робочого столу, вибрати варіанти основного освітлення й декорування окремих зон. Адже від вдалого вирішення цих питань залежить ваш настрій під час вживання їжі, а відтак – і загальний стан здоров'я.

Дитяча кімната. Освітлення цієї кімнати залежить від віку дитини. Так, для маленьких дітей, окрім основної яскравої лампи, слід використовувати ще й настінні світильники з "м'яким" і не дуже яскравим світлом, які вми-

Можливі варіанти освітлення вітальні.

кають увечері, аби дитині не страшно було засинати. А для школярів потрібні настільні лампи, які забезпечують якісне освітлення письмового столу, що запобігає розвитку очних хвороб.

Світильники для "розумної" оселі

Як уже зазначалося вище, під час вибору освітлювальних приладів для різних кімнат власної оселі необхідно користуватися вимогами комфорту, смаку, мінімалізму. Не варто використовувати велику кількість ламп та світильників, що різняться за стилем та дизайном.

Коли мова йде про освітлення житла, не можна не торкнутися такого важливого питання, як автоматичне керування освітленням. Зокрема, для невеликої за площею квартири достатньо буде встановити звичайний вимикач світла у кожному приміщенні. Однак нині дедалі частіше для сучасного освітлення помешкань використовують димер – пристрій плавного регулювання потужності освітлення. Для його встановлення приміщення поділяють на різні зони, де одним або кількома освітлювальними приладами керуватиме один димер. Простіший приклад зонування – люстра і бра (нічник), розташовані в одній кімнаті. Але такий варіант не дає змоги достатньою мірою підкреслити за допомогою освітлення якісь особливості дизайну або меблювання тієї чи іншої кімнати, створити в ній особливий настрій та затишок.

Аби досягти потрібного ефекту, слід поділити приміщення на кілька зон. За допомогою точкових світильників можна зробити світловий акцент на картинах, фотографіях, влаштувати якісне освітлення всієї кімнати за периметром або регулювати його потужність під час перегляду телевізійних передач.

Дехто здивовано запитає, як же усім цим освітлювальним приладдям керувати одночасно? Допоможе система "розумний дім", розроблена за сучасними вимогами та з урахуванням новітніх технологій. Щоб запрограмувати таку систему, весь "сценарій" необхідних варіантів освітлення житла вносять до електронної пам'яті відповідних приладів. Після цього керувати освітленням власного будинку можна за допомогою лише однієї кнопки на пульті дистанційного керування. За бажанням господарів, до системи "розумного дому" можна внести різноманітні команди згідно з їхніми звичками і смаком щодо освітлення приміщень. Приміром, вранці згідно із обраною програмою о певній годині одночасно вмикатиметься неяскраве світло і лунатиме тиха музика будильника. А коли господарі підуть на роботу, система самостійно вимкне зайві електроприлади і переведе весь дім "у режим очікування", заощадивши у такий спосіб кошти за електроенергію.

Система "розумний дім", окрім головного процесора, обладнана датчиками руху, які регулюють зміну потужності освітлення залежно від пересування людей по дому. Так, коли відчиняться вхідні двері, ця система сама ввімкне світло у передпокої, а пристрій її керування заздалегідь налаштованими програмами підготує дім до зустрічі господарів.

Отже, як ви вже мали змогу переконатися, науковці й фахівці з освітлення останнім часом винайшли й розробили чимало корисних "ноу-хау", які пропонують споживачам. Звичайно, вони значно полегшують наше життя. Але до вибору освітлювальних приладів слід підходити виважено та із знанням справи. Бажаємо успіхів!

І.О. Король,
архітектор

Ванна кімната має освітлюватись яскравим світлом, яке відбиватиметься на дзеркальних і хромованих поверхнях та надаватиме їй красивого блиску й сяйва.

є порівняння продуктивності дочок і ровесниць самця.

Підбір – відбувається з певною метою потрібних змін у потомстві. Зрозуміло, враховуючи всі особливості організму потенційних батьків. І підбирають їх за породою, лінією, родиною.

Що ж ми можемо змінити в потомстві? В потомстві великої рогатої худоби ми можемо поліпшити продуктивність за удоями молока м'ясо-молочної породи, в свинарстві можна поліпшити продуктивність за скоростиглістю чи підвищенням продуктивності виходу сала чи м'яса, у вівчарстві за допомогою підбору й відбору можна поліпшувати в потомстві якість шерсті.

У наступних своїх публікаціях я повертатимуся до тем селекції та племінної справи, а зараз ще зупинюся на умовах утримання бугаїв-плідників оскільки мені знайоміші умови утримання великої рогатої худоби, тому-то розповім про догляд бугаїв-плідників.

Отже, **бугаїв-плідників** слід утримувати в стійлах відокремлених одне від одного роздільниками, стійло повинно бути завдовжки 2,5–3 м та завширшки близько 2 м. Саме ж приміщення для утримання плідників має бути сухе, світле, з вентиляцією та обладнане дерев'яною підлогою.

У стійлах бугаїв прив'язують з нашийником з міцного реміння та за до-

Породи і селекційна робота в тваринництві

Так у житті буває, що ще в шкільні роки доводиться залишити рідне місто. Користуючись можливістю, хотів би передати привіт мешканцям міста Сквира, що на Київщині, – особливо на вулицях: В. І. Маслова та Маршала Жукова, а також мешканцям села Самгородок особливо на вулиці Шкільна. Дуже дякую редакції "Дім, сад, город" – за надану мені таку можливість – ДЯКУЮ ВАМ І НИЗЬКО ВКЛОНЯЮСЯ!

У попередній публікації (ДСГ №7, 2008) я розповідав про осіменіння корів та телиць і коротко зупинився на догляді за ними. Бо в галузі тваринництва найголовніше – це племінна робота, тобто селекція – як за догляду й вирощування худоби, свиней, овець, а також і птиці: гусей, качок, курей, – навіть за утримання бджіл важливе значення має племінна робота.

То що ж таке порода? **Порода** – це велика група тварин одного виду, які мають загальне походження, схожі за конституцією тіла, екстер'єром (зовнішній вигляд тварин), волосяним покривом, за продуктивністю, що передається з покоління до покоління – виведена людиною – сформовані в певних природнокліматичних умовах. Тому-то цей матеріал я частково присвячу селекції, а також торкнуся питання стосовно утримання плідників.

Отже, основним завданням **племінної роботи** є систематичне поліпшення сучасних порід і виведення нових, продуктивніших порід, ліній, родин, то це і є селекція у тваринництві.

За відбору оцінюють окремих особин з певного стада тварин. Перш за все оцінюють самок і їхню лінію предків: за продуктивністю, за якістю приплоду й поліпшення продуктивності в потомствених особин. І обов'язково потрібно враховувати стійкість до хвороб у даній лінії.

Тож, оцінюючи самців, враховують згідно з загальною зоотехнічною практикою, основним завданням тут є порівняння потомства з матерями й ровесницями. Порівняння продуктивності матерів і дочок можливе тільки за однакових умов годування і вирощування та утримання. Легшим

Корми	Непарувальний період		Використання за			
			середнього навантаження		підвищеного навантаження	
	Взимку	Влітку	Взимку	Влітку	Взимку	Влітку
Сіно злакове, кг	4	–	4	–	4	–
Сіно бобове, кг	3	2,3	3	4,5	3	4–5
Силос кукурудзяний, кг	6	–	5	–	5	–
Зелені корми, кг	–	18–20	–	10–15	–	10–15
Морква червона, кг	3	–	4	–	4	–
Буряки цукрові, кг	4	–	4	–	4	
Дерть вівсяна, кг	1,5	1	1,5	1,5	1,5	1,5
Дерть просяна, кг	–	–	0,5	0,5	0,5	0,5
Дерть кукурудзяна	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Дерть горохова, кг	0,5	0,3	0,15	0,5	1	0,5
Висівки пшеничні	1	1,5	1,5	2	2,5	2
Макуха соняшникова або лляна, кг	–	0,3	0,5	0,5	0,5	1
Сіль кухонна, г	65	65	70	70	75	75

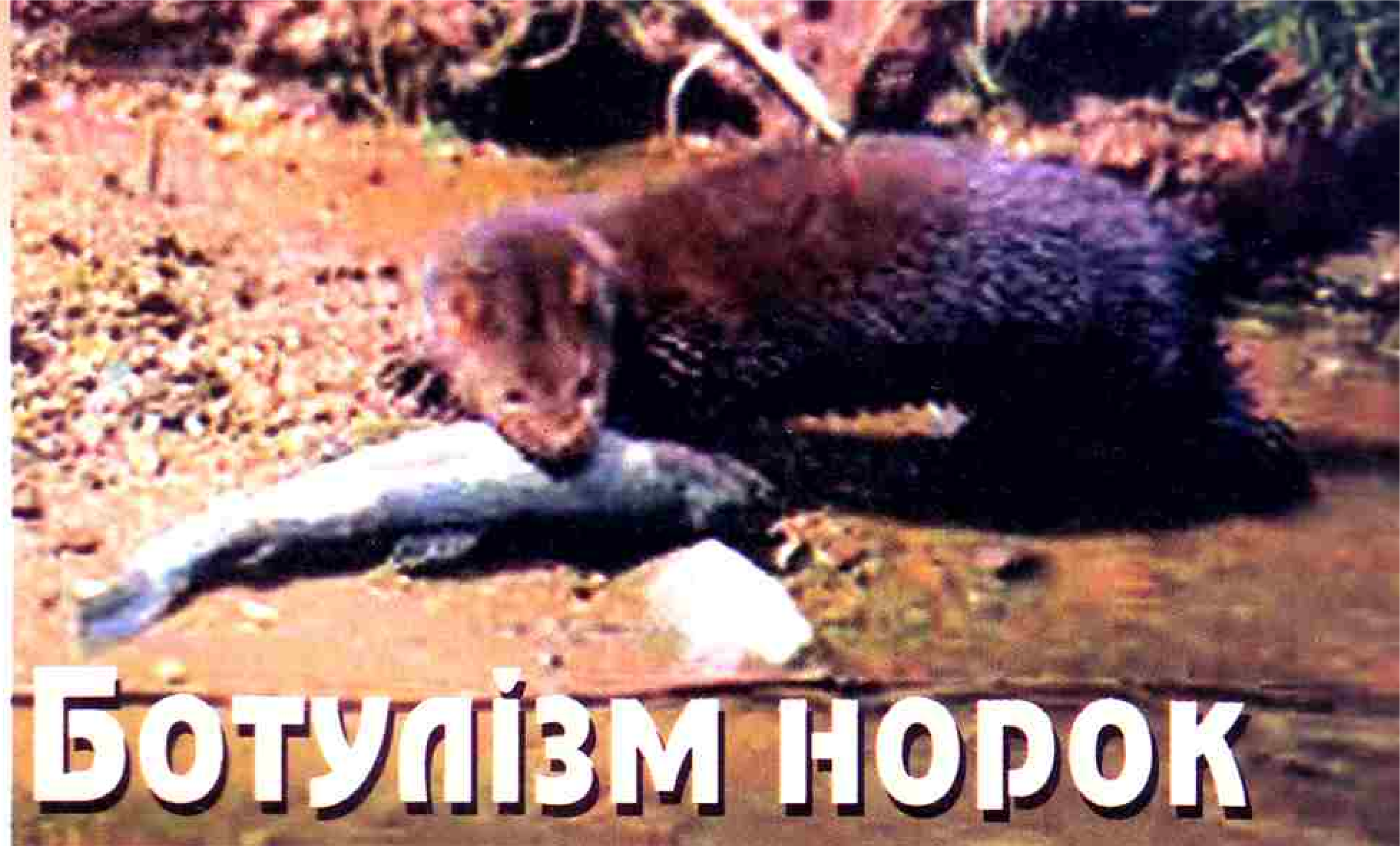
помогою ланцюгової прив'язі. Бажано кожному бугаю ще в молодому віці вставити металеве кільце в ніздрі. Кільце призначене для того, аби угамувати бугая після акту спаровування, просовуючи в нього штопорну палицю, та коли угамовувати за допомогою щонайменше двох працівників, котрі заводять самця до стійла. А щоб кільце не заважало поїданню корму, то його прив'язують до рогу.

Годування бугаїв-плідників. Раціони для бугаїв складають, виходячи з приблизних кормових норм, у залежності від віку живої маси та інтенсивності використання. Для полегшення кормових потреб бугаїв наведу як приклад таблицю-раціон для бугаїв-плідників із розрахунку на голову (жива маса 1000 кг) на добу – котру розробив викладач дисципліни "Відтворення" Іллінецького коледжу ВДАУ Бойко Анатолій Васильович.

Статева зрілість у бугаїв настає приблизно 8–9 місяців, щоправда статеві прояви спостерігаються ще в ранньому віці. Проте поява перших ознак статевого дозрівання означає, що молодого самця можна парувати. Раннє парування тварин, пов'язане з посиленою енергією та виробленням статевих гормонів може призвести до затримки росту та розвитку і можливе подальше пригнічення подальшої статевої здатності. І в той же час не потрібно й зволікати з першим паруванням самців, оскільки це може призвести до зниження сперміогенезу. Вік першого парування (або взяття сперми на племінних станціях) приблизно 12–14 місяців – це ще залежить і від породи, годівлі, умов утримання та кліматичних умов.

Ну що ж, у наш час утримання бугаїв-плідників доволі таки прибутково, коли порозпадалися сільськогосподарські підприємства – тим паче в таких селах і нема техніка штучного осіменіння сільськогосподарських тварин, а люди виживають завдяки коровам та інших тварин. Але все-таки, шановні читачі, зауважу, що утримання бугая-плідника в домашніх умовах дуже небезпечно, – бо за необережного догляду за ним він може травмувати як господарів, так і сусідів.

Олександр Кучерук,
Студент – заочник IV курсу
Іллінецького коледжу ВДАУ,
Працівник СВК "Ружинський"

Ботулізм норок

Ботулізм – кормове отруєння, до якого призводить споживання тваринами корму, забрудненого анаеробними мікроорганізмами Cl. botulinum. За відповідних умов вони виробляють сильнодіючу отруту, яка в дозі 0,0000001 мл здатна убити морську свинку.

Ця отрута небезпечна тим, що вона стійка до соку шлунково-кишкового тракту. Її дія на живий організм перевершує усі відомі насьогодні бактеріальні отрути.

Збудник ботулізму здатний розмножуватися лише у безкисневих умовах. Такі умови можуть виникати не лише в герметично закритому посуді, але й у м`язових тканинах (м`яса, риби), якщо їх заготовили та зберігали в антисанітарниху умовах.

Ці мікроби дуже поширені в природі: їх виявляють у грунті, у прісній та морській воді, у гною, фуражі, виділеннях тварин, людей, птахів, риб, у харчових продуктах. У кишківнику деяких тварин збудник ботулізму живе без будь-яких клінічних проявів захворювання, що сприяє його поширенню у навколишньому середовищі. Виділення збудника з ґрунту залежить від географічного розташування району, пори року, типу ґрунту та забруднення ділянки.

Ботулінічний мікроб у неспоровій формі та отрута, що ним виробляється, мало стійкі до високої температури. Вже за нагрівання до 80° протягом 30 хвилин мікроорганізм гине, а отрута руйнується, і навпаки, спорові форми мікробів витримують температуру 100° протягом шести і більше годин, вони стійкі до дії низьких температур. Перешкоджають утворенню отрути у м`ясних продуктах кухонна сіль у концентрації 10 відсотків і більше, а також високі концентрації цукру – 50 відсотків і більше.

До організму норок збудник ботулізму може потрапляти не лише з м`ясопродуктами, які їм згодовують, а також з рослинами, комбікормом, крохмалем. Цьому сприяють антисанітарні умови транспортування та зберігання м`яса, забруднення його частками ґрунту, гною.

До ботулістичної отрути чутливі всі види теплокровних і холоднокровних тварин. У природних умовах на ботулізм здебільшого хворіють коні, кури, рідше – велика рогата худоба, кози, вівці, хутрові звірі, стійкіші до нього свині. Особливо чутливі до ботулізму норки – отруєння настає внаслідок згодовування м`яса, в якому відбулося накопичення отрути. Таке м`ясо з вигляду та запаху нічим не відрізняється від незараженого.

Виникає хвороба раптово у будь-яку пору року і, зазвичай, перебігає надзвичайно гостро. Ця гострота триває 3–5, рідше 7–8 днів. За першу добу гине до 70% звірів, відтак смертність сягає 100%. Залишаються живими лише ті індивідуми, котрі з якихось причин не їли заражений корм.

Хворі тварини малорухливі, більше лежать і важко встають. Згодом настають паралічі та парези кінцівок, і внаслідок цього норка не може зайти або вийти із власної оселі. Якщо тварину взяти в руки, вона не рухається і висить, як ганчірка. Можна спостерігати слинотечу, широко розплющені очні яблука випинаються з орбіт. Деякі тварини пищать. Пронос спостерігається рідко. Іноді хворі не проявляють жодних клінічних ознак хвороби. Вони бігають, раптово падають і гинуть за наявності судом.

Встановлюючи діагноз, слід унеможливити хворобу Ауескі, а також отруєння отрутохімікатами. Однак це повинен зробити спеціаліст ветеринарної медицини в комплексі з лабораторними дослідженнями.

За тривалої форми перебігу хвороби хворим призначають біоміцин – 10 мг на 1 кг маси тіла, збільшують даванку молока. До раціону вводять слизові відвари рису, льону.

З профілактичною метою з раціону виводять корми сумнівної якості або ж згодовують їх після ретельної перевірки. Особливої уваги надають повноцінній і якісній годівлі щойно відлучених щенят. Застерегти хворобу можна щепленням норок специфічними вакцинами.

Л.К. Волинець,
доктор ветеринарних наук

Рубрику веде
Б.І. Дегтярьов,
юрист

Дотримуйтеся чинного законодавства і правил добросусідства

Питання: *Прошу, будь ласка, надрукуйте в журналі відповіді з питань добросусідства при використанні земельних ділянок. Наприклад. Росте в сусіда на земельній ділянці горох на відстані від межі 80 см, який затіняє сусідню земельну ділянку. Або колись сусід посадив рядок вишень на відстані від межі 50 см, які також створюють затінення ділянки іншого сусіда. Або таке. Сусід збудував гараж для автомобіля на краю межі, чим створив незручність іншому сусіду для користування ним земельною ділянкою. Що в таких випадках робити та якими нормативними документами керуватися?*

В.І. Проданчук,
вул. Естонська, 3-а, м. Чернівці, 1, 58001,

Питання: *Яка має бути відстань від межі, коли будівля має 5 метрів висоти. Якою має бути висота огорожі на межі та відстань вигрібної ями від хати?*

Е.П. Загородня,
пров. Пархоменка, м. Хмільник,
Вінницька обл., 17, 22000

Питання: *Сусід під час перебудови будинку спорудив сауну та веранду впритул до спільної межі, постійно задимлює мою садибу. Що робити? Вважаю доцільним постійно друкувати на сторінках журналу ДСГ нормативні матеріали стосовно будівництва та облаштування присадибних ділянок, висаджування дерев, кущів та інших рослин, а також про відповідальність за порушення нормативів, передбачених законодавством.*

О.Д. Луців,
вул. Слави, 52, м. Ужгород, 88001

Згідно із Земельним кодексом України право власності на землю – це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками. Право власності на земельну ділянку поширюється у її межах на поверхневий (ґрунтовий) шар, а також на простір, що перебуває над та під поверхнею ділянки на висоту й глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд.

Слід зазначити, що за реалізації своїх прав власники земельних ділянок повинні обирати такі способи використання земельних ділянок відповідно до їхнього цільового призначення, за яких власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдається щонайменше незручностей, тобто не порушувати права інших землекористувачів, зокрема: не допускати затінення, задимлення, неприємних запахів, шумового забруднення тощо.

Вимоги до забудови нових і реконструкції існуючих територій дачних і садівницьких товариств та об'єднань громадян викладені у відповідному розділі ДНБ 360-92 "Планування і забудова міських і сільських поселень. Пунктом 3.48 зазначених норм визначено регламент погодження граничних розмірів площі забудови і поверховості садового та дачного будинку. Згідно з цим регламентом загальна площа й поверховість дачного будинку та господарських будівель на ділянці встановлюються архітектурно-планувальним завданням з урахуванням чинних будівельних та інших нормативів щодо відстаней та інсоляції будинків і територій суміжних ділянок, а також місцевих правил забудови, а садового будинку – статутом садівницького товариства за погодженням з місцевими органами архітектури та містобудування.

Споруджуючи житлові та інші будівлі, власники ділянок повинні керуватися нормативами, які передбачені в Додатку 3.1. до Держбуднорм 360-92 "Містобудування". Згідно з цими нормами, за планування і забудови міських і сільських поселень протипожежна відстань між житловими будинками становить від 6 до 18 метрів залежно від ступеня вогнеактивності будинку.

Згідно зі статутними нормативами садівницьких товариств обов'язковими умовами розташування насаджень є забезпечення мінімальних відстаней від червоної лінії та межі сусідньої ділянки не менше як:

- високорослих дерев (яблунь, груш, горіхів тощо) – 3 м;
- середньорослих дерев (вишень, слив тощо) – 2 м;
- кущів – 1 м;
- вольєрів з домашніми тваринами – 4 м;
- туалетів, компостної ями (ящика) –1 м.

Мінімальні відстані господарських споруд від власного садового будинку мають бути такі:

- вольєрів для утримання домашніх тварин – 7 м;
- туалету – 12 м;
- компостної ями, ящика – 7 м.

У разі проникнення коренів та гілок дерев інших рослин з однієї земельної ділянки на іншу власники та землекористувачі земельних ділянок мають право відрізати корені дерев і кущів, які проникають із сусідньої земельної ділянки, якщо таке проникнення є перепоною у використанні земельної ділянки за цільовим призначенням.

Законом закріплено право власників земельних ділянок і землекористувачів вимагати усунення будь-яких порушень їхнього права на землю, зокрема звернутись до відповідних органів влади та судових інстанцій.

Літні салати

Дорога редакціє журналу "Дім, сад, город"! Я від першої до останньої сторінки читаю журнал багато років. От і вирішила взяти участь у вашому чудовому конкурсі "Господиня-2009.

Оксана Корнійчук,
м. Христинівка, Черкаська обл.

Салат "Літній сніданок"

Треба мати: 1 рослину молодого часнику разом із зеленню, 0,5 чайної ложечки солі, 3 столові ложки оливкової олії (якщо немає, замінити духмяною соняшниковою), один пучечок листкового салату, 100 г бринзи або голландського сиру, 100 г маслин без кісточок, 2 стиглих помідори, половинку лимона, чорний перець та сіль – за смаком.

Часник почистити, помити і нарізати якомога дрібніше разом із зеленню. Додати сіль і знову перемішати руками. Додати олію і перемішати, аби розчинилась сіль. Цю заправку треба готувати першою, щоб олія встигла увібрати в себе запах часнику.

Салат заздалегідь вимити і обсушити. Розібрати на листочки. Порвати їх руками. Влити заправку і знову перемішати, бринзу або сир нарізати кубиками. Маслини без кісточок нарізати кружальцями. Помідори нарізати великими часточками.

На блюдо викласти заправлений листковий салат, на нього помідори і маслини, посипати кубиками бринзи або сиру, зверху вичавити сік половинки лимона, посипати чорним меленим перцем і не перемішуючи подати до столу.

До такого салату смакуватимуть грінки з обсмаженого чорного хліба.

Салат з оселедцем

Треба мати: 1 оселедець, 3 свіжих помідори, 3 свіжих огірка, 2–3 яйця, 50 г зеленого салату, 50 г цибулі, третину склянки салатної заправки, по одному пучечку зелені кропу та петрушки.

Перш за все, готуємо оселедець: очищуємо черевце, робимо надрізи навколо голови та вздовж хребта, знімаємо шкірочку, відрізуємо хвостик та голову, тушку оселедця ділимо вздовж навпіл, виймаємо кістки, нарізуємо шматочками. Кожний шматочок розрізуємо на 2–3 часточки, відкладаємо оселедець в холодне місце. А тим часом варимо яйця та охолоджуємо їх.

Листочки помитого салату нарізуємо соломкою, молоді огірки – кружальцями, помідори – часточками. Салат викладаємо гіркою на блюдо, заливаємо будь-якою салатною заправкою (можна майонезом). Зверху викладаємо шматочки оселедця та шматочки яєць, розрізаних уздовж на чотири частини. Посипаємо дрібно посіченою зеленню кропу та петрушки.

Салат із млинців з редискою

Треба мати: 4 яйця, 4 столові ложки крохмалю, 1 столову ложку олії, 1 відварений або копчений курячий окорочок, склянку тертого твердого сиру, 1 пучечок молодої редиски, 1 пучечок зеленої цибулі.

Яйця та крохмаль збиваємо до утворення піни, додаємо олію. Випікаємо кілька млинців, змащуємо їх майонезом з часником. Ставимо в холодильник, щоб млинці просякли майонезом. Нарізуємо окорочок кубиками, редиску кружальцями, цибулю дрібно січемо. Все заправляємо майонезом і перемішуємо. Виймаємо з холодильника млинці, начиняємо цією начинкою, згортаємо рулетиком і холодними подаємо до столу.

Салат "Мівіна з малосольним огірком"

Треба мати: 2 пачки вермішелі "Мівіна" із смаком курки, 3 малосольних огірки, 6 (можна 8) круто зварених яєць, 200 г будь-якої вареної ковбаси, 200 г будь-якого копченого м'яса, пакет майонезу, пучечок кропу.

"Мівіну" запарюємо, охолоджуємо, а тим часом огірки нарізуємо великими кубиками, ковбасу та м'ясо – соломкою, яйця січемо, кріп також січемо. Все заправляємо майонезом, викладаємо на блюда та посипаємо зеленню кропу. Такий салат можна подати не тільки на блюді, а й порціями на листках зеленого салату.

Кабачки консервовані

Треба мати: на 650 г кабачків 12 г зелені, 20–25 г солі, 30 мл 9%-ного оцту, листочки сельдерею і хріну, перець духмяний, при бажанні естрагон.

Кабачки нарізані кільцями опустити в друшляку на 3–4 хв. в окріп, потім друшляк вийняти і разом з кабачками занурити у холодну воду і тримати там до укладання в банки. Пряну зелень подрібнити. Для приготування заливки треба в емальований посуд налити воду, всипати сіль і довести розчин до кипіння. Кип'ятити 2 хв., додати 9%-ний оцет і дати розчину закипіти. На дно скляних банок покласти подрібнену зелень. На зелень – спеції і кабачки. Банки залити гарячою заливкою (75–80°С). заливку бажано профільтрувати через три шари марлі. Рівень заливки від горловини банки має бути нижчим на 4–5 см. Стерилізувати банки, прикриті кришками, треба при температурі 100°С: літрові – 10 хв, трилітрові – 15–20 хв. Потім вийняти і закатати кришками. Залишити охолоджуватись, прикривши рушником.

Кабачки мариновані

Треба мати: 650 г кабачків, по 8 горошин перцю чорного та духмяного, 8 бутонів гвоздики, 0,6 г кориці, 350–400 г заливки.

Для заливки треба мати: 1 л води, 20–25 г солі, 50 мл 9%-ного оцту.

Зовсім молоді довжиною 8–10 см обов'язково щойнозірвані кабачки з нерозвинутим насінням підготувати так само, як для консервування. Стиглі кабачки очистити від шкірочки, нарізати кружальцями завтовшки 2–5 см, видалити насіння. М'якуш, що залишився, нарізати шматочками завширшки 3–4 см і витримати 3–4 хв. в окропі, відкинути на сито, залити холодною водою і тримати в ній до укладання в банки.

На дно банок треба покласти прянощі, а зверху кабачки. Банки заповнити гарячою заливкою. Заливку приготувати так само, як для кабачків консервованих. Кабачки мариновані стерилізувати при температурі 100°С: літрові – 9 хв., дволітрові – 12 хвилин, трилітрові 15 хв.

***

Доброго дня редакціє журналу "Дім, сад, город"! Я залюбки читаю рецепти у вашому журналі, особливо люблю читати і готувати солодощі. Пропоную розмаїття солодкої смакоти, яку полюбляє моя сім'я.

Інна Дяченко,
с. Конельська Попівка, Черкаська обл.

Тістечко "Картопелька"

Треба мати: 1 кг будь-якого печива, 8 чайних ложечок какао, 1,5 склянки цукру, 1 пачку маргарину, 6 яєць.

Печиво пропустити через м'ясорубку, додати какао, цукор, розтоплений маргарин і яйця. Все ретельно перемішати до однорідної маси, виготовити кульки, обкачати в какао з цукровою пудрою і охолодити. У ці тістечка при бажанні можна додавати ядра подрібнених горіхів.

Торт "Вишня у трубочці"

Треба мати: 100 г масла, борошно за потребою, 1 склянку цукру, 1 склянку сметани, 1 чайну ложечку гашеної соди, 2 яйця, вишні для начинки.

Масло посікти з борошном, додати цукор і сметану, гашену соду, 2 яйця. Із цих складових замісити тісто і поставити на 2–3 год. у холодильник. Потім розділити тісто на 15 кульок. Кожну кульку розкатати у корж. На кожний корж викласти стиглі вишні без кісточок (якщо немає вишень, можна використати родзинки, смородину, абрикоси) і скатати рулетиком. Випікати у духовці. Коли трубочки охолонуть, змастити їх кремом (сметану і цукор збити у пропорції 1:1).

Сирний торт "Простоквашино"

Треба мати: 0,5 кг сиру домашнього, 1 склянку цукру, 200 г вершкового масла, 0,5 склянки подрібнених горіхів, 1,5 склянки родзинок, 1 склянку молока, пакетик желатину.

Сир перетерти з цукром і маслом, додати горіхи та родзинки. Молоко змішати з розчиненим у воді желатином. Усе ретельно перемішати, викласти торт на блюдо, надавши йому круглої форми, прикрасити фруктами і поставити на 3 год. у холодильник.

Заварні тістечка "Дамські пальчики"

Треба мати: 2 склянки молока, 250 г маргарину, 2 склянки борошна, 7 яєць.

Молоко поставити на вогонь, щоб закипіло. Розтопити у молоці пачку маргарину. Поступово всипати борошно, безперервно помішуючи, довести до кипіння і кип'ятити 2–3 хвилини. Зняти з вогню. Коли суміш охолоне, поступово додати яйця і добре вимішувати після кожного. З тіста виготовити ковбаски у формі пальця, поставити деко у гарячу духовку, коли печиво підійде і зарум'яниться, його треба вийняти з духовки і охолодити. Порожнину, що утворилася всередині, треба начинити кремом, зверху притрусити цукровою пудрою.

Крем для начинки готуємо так: 3 склянки сметани, 1,5 склянки цукру розмішати і проварити. Охолодити і начинити тістечка.

Пропоную...

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця,
тел. 8 (097) 308-20-95

...шиншили дорослі і молодняк.

смт Голованівськ,
тел. 8 (050) 98-205-90

...ПП "Трояндова республіка" пропонує саджанці троянд усіх груп (колекція 400 сортів-призерів), сіянці шипшини, дерева, кущі, живці троянд. Самовивіз. Ціна договірна.

Одеська обл.,
тел. 8 (04855) 66-331,
8 (097) 275-24-22

...50 сортів гіацинтів, крокуси, нарциси, іриси, лілійники. Конверт – каталог.

В.В. Литвин,
вул. Щорса, 7/9, кв. 53, м. Київ, 03150

...найкращі сорти суниці: Ольвія, Розана, Веселка, Королева Єлизавета, Морський пейзаж та інші. Великоплідну малину, аґрус, смородину, порічки, ожину. Опт, роздріб. Конверт – каталог.

Юлія Володимирівна Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615,
тел. 8 (0472) 30-29-28,
моб. 8 (097) 575 -77-81

...іриси високі бородаті – 275 сортів, півонії – 30 сортів.

Микола Іванович Музичук,
смт Юльївка, Запорізький р-н,
Запорізька обл., 70434

...інкубаційні яйця, добові курчата, молодняк порід курей: кохінхін – чорний, голубий; брама – темна, світла, золотиста, куріпчаста; орпінгтон – чорний, жовтий, віандот срібний; юрловські – голосисті; італійські – срібні; цесарки; лебеді – чорні, чорношиї; декоративні качки – мандаринки, каролінки, огарі, казарки; павичі – індійські, білі, чорнокрилі; фазани.

Сергій Миколайович Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка,
Уманський р-н, Черкаська обл., 20300,
тел. 8 (050) 38-38-288

...чистопородних травоїдних поросят породи мангал та корейських.

м. Кіровоград,
тел. 8 (096) 930-44-26, 8 (050) 056-92-99,
8 (0522) 37-47-77

...як позбутися пристрасті до алкоголізму та куріння без відома пацієнта. Фіточай (50). Вигрібні ями без викачування, очистка каналізаційних труб. Як назавжди зняти окуляри та підвищити гостроту зору без медикаментів. Мурайю, фейхоа, банан, каліфорнійський черв'як, чайний, кефірний гриб, морський рис, гливу, печериці, боровик, шиї-таке, опеньки, маслюки, сухі лікарські трави, виноград. Плоскоріз Фокіна. Книги.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32,м. Харків, 61052

...саджанці декоративних культур. Каталог з фото на сайті www.miroslav.vn.ua. Оперативна доставка нічним експресом, поштою.

Мирослав Степанович Гуменюк,
п/с 1858, м. Вінниця, 21021

...вирощуємо і реалізуємо племінних кроликів-акселератів породи Білий велетень за технологією академіка І. Михайлова.

Тел. 8 (097) 933-51-33,
веб сайт: www.ecokrol.com.ua

...барвисті пакети для насіння, пакетоване і вагове насіння овочів, квітів. Засоби захисту рослин, ціни від 34 коп.

Сергій,
м. Київ,
тел. 8 (050) 422-59-54, 8 (098) 636-69-98

...тюльпани на вигонку. Цибулини та дітки.

Тел. 8 (05632) 4-78-13, 8 (050) 204-29-90

...цибулини тюльпанів, гіацинтів, крокусів із Голландії на вигонку.

Тел. 8 (03654) 2-31-15; 8 (097) 664-88-33,
L-mail:volodia ostrog@mail.ru

...найкращі світові сорти суниці нейтрального світлового дня, звичайного плодоношення: Ольвія, Клері та інші. Сорти малини Казакова, Кичини: Брянське диво, Сіренєвий туман та інші. Смородину, порічки, ожину безколючкову, аґрус.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27316

...фермерське господарство пропонує саджанці плодових дерев нових найкращих сортів, троянди паркові, чайно-гібридні, флорибунди. Маємо паспорт – патент на вирощування та реалізацію.

м. Вінниця,
тел. 8 (067) 68-15-790

...пропоную червоного каліфорнійського черв`яка, інструкція з розведення безкоштовно, продукція має сертифікат якості.

Тел. 8 (067) 18-15-884

...конструкція саморобних міні-молотарок (10 грн.) і каталог.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...саджанці барбарису, деревоподібної смородини, суниць, жовто- і чорноплідної малини, великоплідної і безколючкової ожини; кампсису, гліцинії, тамариксу, будлеї, витких жимолостей. Конверт – каталог.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин,
Вінницька обл., 22100

...саджанці троянд – для всіх кліматичних регіонів України! Новинки! Тільки найкращі сорти і найширший вибір: блакитні, зелені, тигрові, двокольорові та інші. Для кольорового каталогу надсилайте конверт, марки – 2,20 грн.

А.Я. Береза,
а/с 238, м. Красноармійськ-7, 85307,
тел. 8 (066) 345-69-72, 8 (050) 212-21-04

...кури, молодняк, яйця порід: Голландська білохохла, Павлівська, Йокогама, Падуани, Себрайти, Араукана, Орловська ситцева, Італійська сріблястa, Шамо, Пухові, Гамбурзькі. Карликові: Кохінхін, Віандот, Ла-флеш, Індійська бійцівська, перепілки.

Аріель Миколайович Унковський,
м. Гайсин, Вінницька обл., 23700,
тел. 8 (098) 78-12-712

...нові, найкращі сорти суниці садової: Пенсіонер Челсі, Гарігуетта, Принцеса Діана, Шарлотта, Бурбон... Конверт – каталог.

Світличний Леонід Іванович,
вул.. Ковпака, 53, кв. 50, м. Суми, 40031,
тел. 8 (097) 815-83-89

...недорого гладіолуси, лілії, тюльпани, клематиси. Безкоштовні інструкції, консультації, каталог у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 23, м. Кременчук-25, Полтавська обл.,
39625, тел. 8 (05366) 6-89-51,
vaday@list.ru

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"! Оголошення на сторінках нашого журналу платні. Якщо ви бажаєте розмістити свої оголошення, вам потрібно переказати на розрахунковий рахунок № 26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 по 3,00 грн. за кожне слово, враховуючи адресу, прізвище і телефони, та рекомендованим листом надіслати текст оголошення і квитанцію про оплату на адресу редакції. Коли ви самостійно рахуєте свій текст, будь-ласка, враховуйте всі слова і знаки більше двох; номер телефону – як три слова.

До чергового номера включаються ті оголошення, що надійшли за два місяці до випуску журналу. Всі тексти оголошень здаються до друку до 1-го числа кожного місяця.

Адреса редакції: вул. Заболотного, 19, м. Київ-680, 03680, МСП-680.

У номері:

Щедра грядка

Ходімте в сад

Консультує дорадча служба

Дім і садиба

Домашня ферма

„ДІМ, САД, ГОРОД“
виробничо-практичний журнал
№6, червень, 2009 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
М.П.Чернецька
Дизайн, верстка **Н.Х.Дець**
Комерційний директор **Г.А.Донець,**
Реклама **Н.В.Васильєва,**
тел.: (044) 222-93-17,
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail: dimsadgorod@voliacable.com
або vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 18.05.2009 р.
Загальний тираж 141 033 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19,
Київ, 03680, МСП-680.
Тел.: (044) 223-69-11,
(044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у друкарні Видавничий Дім «Високий Замок».
м. Львів, вул. Вол. Великого, 2.
Тел.: (032) 237-47-02.

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» – 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» – 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» – 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» – 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» – 22434.
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» – 21869.
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» – 90245.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» – 98881.